

Instytut Rozwoju Gospodarczego

**SZKOŁA GŁÓWNA HANDLOWA
W WARSZAWIE**

Konrad Walczyk

Piotr Szajner

**KONIUNKTURA W ROLNICTWIE
III kwartał 2015**

ISSN 2392-3741

Badanie okresowe nr 108

BADANIA KONIUNKTURY GOSPODARCZEJ INSTYTUTU ROZWOJU GOSPODARCZEGO SGH

Rada Programowa:

Elżbieta Adamowicz (przewodnicząca), Joanna Klimkowska (sekretarz), Andrzej Kowalski, Marco Malgarini, Gernot Nerb, Ataman Ozyildirim, Janusz Stacewicz, István János Tóth

Komitet Redakcyjny i adres Redakcji:

Konrad Walczyk (Redaktor Naczelny)

Piotr Szajner

Anna Jacygrad

02-521 Warszawa, ul. Rakowiecka 22

www.sgh.waw.pl/irg

Wydawnictwo:

Szkoła Główna Handlowa w Warszawie

02-554 Warszawa, al. Niepodległości 162

Opracowanie powstało w wyniku wspólnych badań Instytutu Rozwoju Gospodarczego SGH z Instytutem Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej - PIB

Wersja elektroniczna czasopisma jest wersją pierwotną

Publikacja została zrecenzowana zgodnie z wytycznymi MNiSW

©Copyright by Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa 2015

Wszelkie prawa zastrzeżone. All rights reserved.

ISSN 2392-3741

Prenumerata:

Informacje dotyczące zamówień na prenumeratę e-wydania znajdują się na stronie

www.sgh.waw.pl/instytuty/irg/warunki-prenumeraty

SPIS TREŚCI

I.	OMÓWIENIE WYNIKÓW BADANIA.....	4
II.	WYNIKI SZCZEGÓŁOWE	6
	1) Wskaźnik koniunktury	6
	2) Przychody pieniężne.....	9
	3) Oszczędności	11
	4) Zadłużenie	13
	5) Zakupy nawozów mineralnych	15
	6) Zakupy pasz treściwych.....	17
	7) Zakupy środków ochrony roślin.....	19
	8) Inwestycje w maszyny i urządzenia.....	21
	9) Inwestycje w budynki i budowle	23
	10) Dostępność kredytów preferencyjnych	25
	11) Zamiar wzięcia kredytu	27
	12) Zaciągnięcie kredytu preferencyjnego	29
	13) Zaciągnięcie kredytu rynkowego	31
	14) Nastroje gospodarstw rolnych	33
III.	SUMMARY	35

I. OMÓWIENIE WYNIKÓW BADANIA¹

1. W trzecim kwartale 2015 r. obserwujemy umocnienie się koniunktury w polskim rolnictwie, jednak poprawa jest słabsza niż zazwyczaj o tej porze roku. Wskaźnik koniunktury rolnej IRG SGH (IRGAGR) wzrósł o 3,5 punktu – z poziomu -10 pkt. do -6,5 pkt. – tj. znacznie mniej niż wynosi przeciętny w latach 1999-2015 wzrost wskaźnika w trzecim kwartale (7,7 pkt.). Zaważyło na tym pogorszenie się nastrojów gospodarstw rolnych, spowodowane prawdopodobnie oczekiwaniami spadku plonów i rentowności produkcji rolnej w wyniku suszy. Wskaźnik zaufania, będący składową wskaźnika koniunktury, obniżył się o 6,6 pkt, z poziomu +2,0 pkt. do -4,6 pkt. Druga ze składowych – wskaźnik wyrównanych przychodów pieniężnych – zwiększyła się o 8,4 pkt. Wzrost ten wynika jednak ze zwwyżki sald: diagnostycznego i prognostycznego przychodów pieniężnych w II kwartale br. – opóźnionego efektu poprawy wyników finansowych gospodarstw rolnych wiosną.

Utrzymuje się trwające od początku 2014 r. negatywne oddziaływanie czynników cyklicznych, albowiem zarówno wskaźnik ogólny, jak i wskaźniki cząstkowe są niższe niż rok temu o, odpowiednio: 7,4, 8,6 i 6,9 pkt. Wyplaszczająca się linia cyklicznej składowej wskaźnika koniunktury wskazuje na zbliżające się zakończenie średniokresowej tendencji spadkowej, lecz trudne do oszacowania w tej chwili skutki suszy mogą opóźnić wyczekiwane odwrócenie się tej tendencji.

2. Poprawę koniunktury odnotowano we wszystkich badanych przekrojach, z wyjątkiem gospodarstw położonych w makroregionie środkowowschodnim, najbardziej dotkniętym suszą. Największe wzrosty wskaźnika koniunktury zarejestrowano w gospodarstwach niedużych, o powierzchni 7-15 ha (o 6,2 pkt.), położonych w makroregionie południowym (o 9,7 pkt.), prowadzonych przez rolników powyżej 60 roku życia (o 4,9 pkt.), z wykształceniem wyższym (o 6,9 pkt.).

3. Saldo przychodów pieniężnych – wbrew oczekiwaniom – spadło kwartalnie o 5,4 pkt., z poziomu -14,2 pkt. do -19,6 pkt. Pogorszenie salda przychodów jest wynikiem bardzo niskich cen skupu. W okresie styczeń-lipiec br. wg GUS ceny podstawowych produktów rolnych były niższe niż przed rokiem, wyjątek stanowił jedynie żywiec wołowy, którego ceny były stabilne. Ceny skupu zbóż były o ok. 9 % niższe, ziemniaków o 21 %, mleka o 20 %, trzody chlewnej o 14 % i drobiu o 3 %. W porównaniu z III kwartałem 2014 r. saldo jest niższe aż o 13,5 pkt. Kwartalny spadek salda zanotowano w większości badanych grup gospodarstw rolnych; największy w gospodarstwach o areale 15-50 ha (o 10 pkt.), położonych w makroregionie środkowozachodnim (o 27 pkt.), prowadzonych przez osoby powyżej 60 roku życia (o 28,1 pkt.), z wykształceniem średnim lub pomaturalnym zawodowym (o 9,1 pkt.). Saldo przychodów wzrosło jedynie dla gospodarstw o powierzchni 7-15 ha (o 7,9 pkt.), położonych w makroregionie południowym (o 9,5 pkt.) i prowadzonych przez osoby z wyższym wykształceniem (o 4,7 pkt.). Rolnicy spodziewają się wzrostu przychodów w najbliższych miesiącach.

4. Saldo pytania o oszczędności gospodarstw rolnych również spadło – zarówno w skali kwartału jak i roku – o, odpowiednio: 4,4 i 6,2 pkt. Zmniejszenie się oszczędności jest skutkiem niższych od spodziewanych przychodów z produkcji rolnej. Kwartalne obniżenie się salda oszczędności zanotowano niemal we wszystkich badanych grupach gospodarstw rolnych, z wyjątkiem prowadzonych przez osoby najstarsze (pow. 60 lat) i z wykształceniem wyższym. Rolnicy przewidują,

¹ Szczegółowy opis metod badawczych i wzory kwestionariuszy zamieszczono na stronie internetowej IRG SGH: http://kolegia.sgh.waw.pl/pl/KAE/struktura/IRG/koniunktura/Documents/metoda_badawcza.pdf.

że ich oszczędności zmniejszą się także w kolejnym kwartale, lecz spadek ten będzie mniejszy niż zanotowany latem.

5. Stan zadłużenia gospodarstw rolnych poprawił się pomimo spadku ich przychodów. Saldo tego pytania jest niższe niż przed kwartałem o 8,1 punktu (w przypadku tego pytania spadek salda oznacza poprawę sytuacji), a w stosunku do analogicznego okresu sprzed roku spadło o 1,0 pkt. Spadek zadłużenia odnotowano we wszystkich badanych grupach gospodarstw rolnych, z wyjątkiem prowadzonych przez osoby powyżej 60 roku życia i z wykształceniem wyższym. Największą poprawę zanotowano w gospodarstwach dużych, o powierzchni powyżej 50 ha (o 20 pkt.), położonych w makroregionie środkowozachodnim (o 12,6 pkt.), prowadzonych przez rolników w wieku 46-60 lat (o 11,3 pkt.) i z wykształceniem podstawowym lub zasadniczym zawodowym (o 12,6 pkt.). Rolnicy spodziewają się dalszego spadku zadłużenia w następnym kwartale.

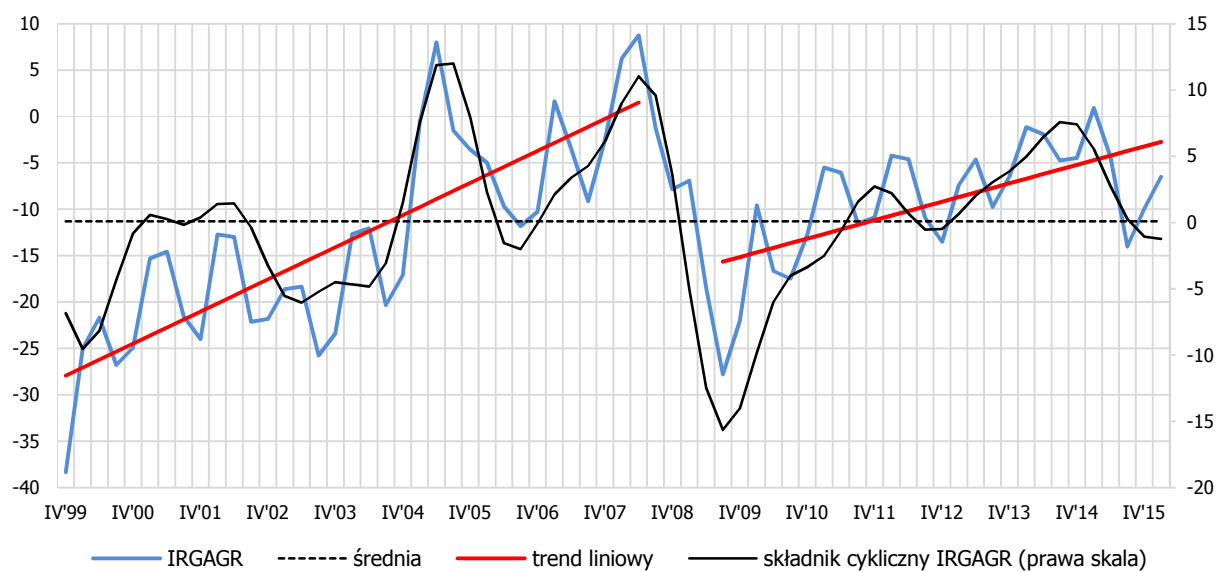
6. Słabszą niż zwykle o tej porze roku poprawę koniunktury rolnej widać przede wszystkim w niewielkich, rocznych zmianach sald zakupów obrotowych środków produkcji. Saldo zakupów nawozów mineralnych spadło o 1,2 pkt., pasz treściwych wzrosło zaledwie o 0,4 pkt, a środków ochrony roślin zwiększyło się tylko o 0,8 pkt. W porównaniu z III kwartałem roku 2014 wydatki są niższe; salda obniżyły się o, odpowiednio: 6,0, 3,6 i 9,0 pkt. Wszystkie salda zakupowe pozostają ujemne, co oznacza, iż wydatki na obrotowe środki produkcji maleją.

7. W odróżnieniu od wydatków bieżących gospodarstwa rolne zwiększają inwestycje. Odsetek gospodarstw rolnych dokonujących inwestycji w maszyny i urządzenia rolnicze zwiększył się o 1,9 pkt. proc. i jest na poziomie 43,3 %, tylko nieco niższym niż przed rokiem (44,2 %), zaś odsetek rolników podejmujących inwestycje budowlane wzrósł kwartalnie o 2,6 pkt. proc. do wysokości 19,7 % (w skali roku spadł o 3,2 pkt. proc.). Wzrost inwestycji obserwujemy we wszystkich badanych grupach gospodarstw rolnych.

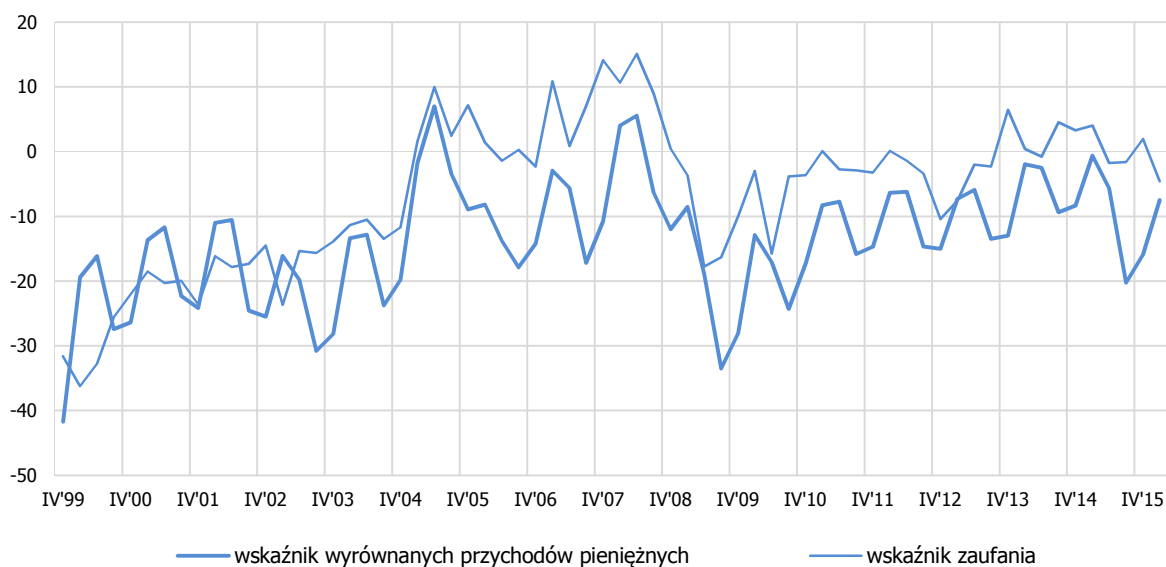
8. Zwiększyły się odsetki gospodarstw rolnych, które wzięły kredyt preferencyjny (o 2,0 pkt. proc.) i na zasadach rynkowych (o 1,2 pkt. proc). Towarzyszy temu zwiększenie się dostępności kredytów udzielanych na warunkach preferencyjnych (aż o 8,6 pkt. proc.). Wobec spodziewanego spadku rentowności produkcji rolnej, który osłabia zdolność obsługi długu, odsetek rolników, którzy zamierzają zaciągnąć kredyt zmniejszył się z 28,3 % do 27,6 %.

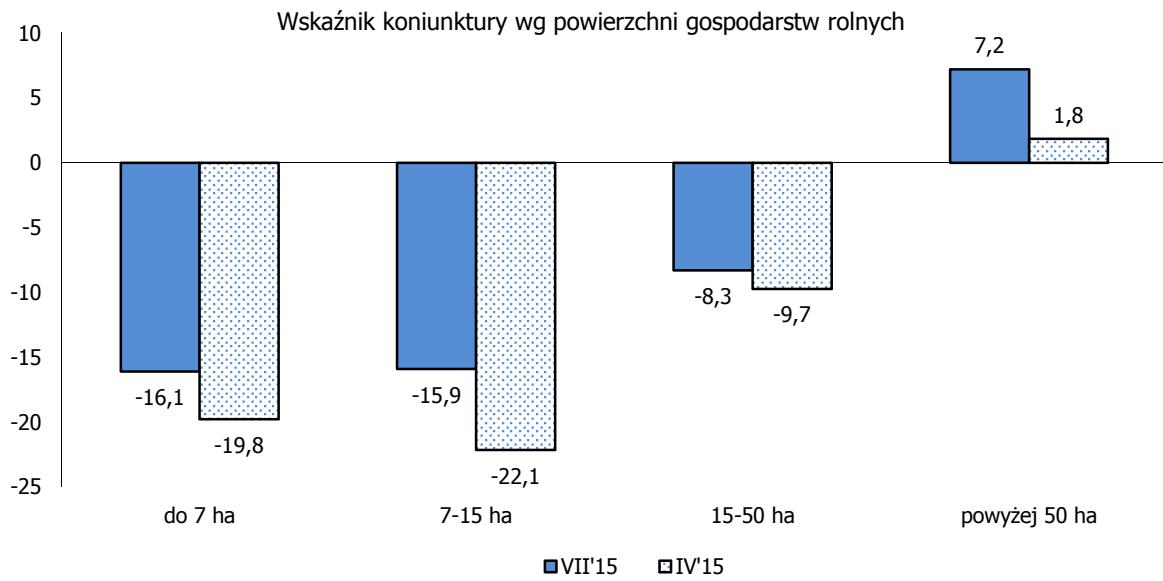
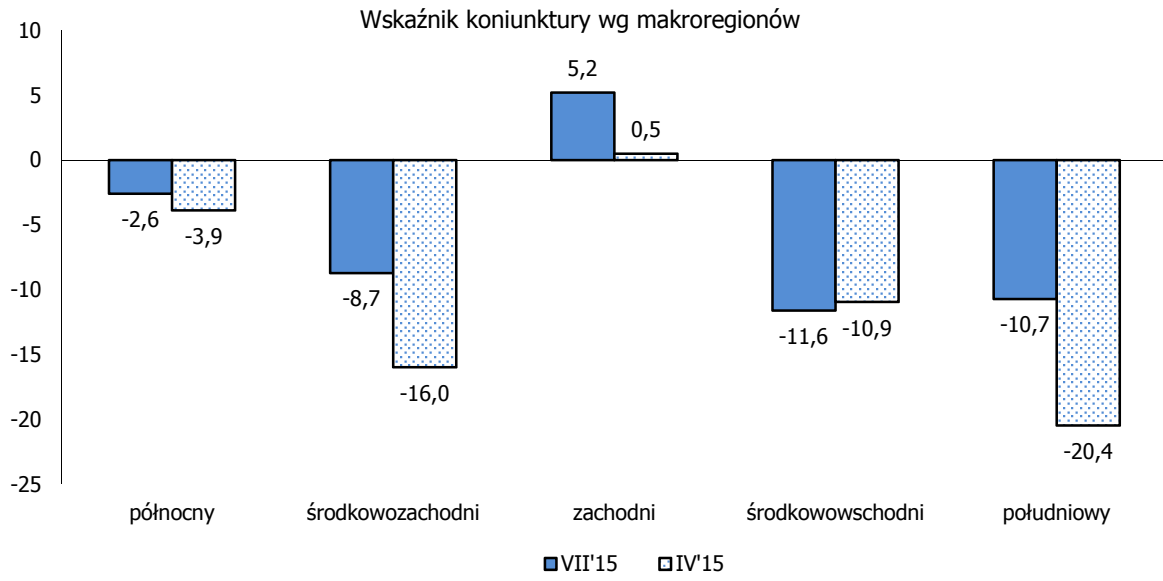
II. WYNIKI SZCZEGÓŁOWE

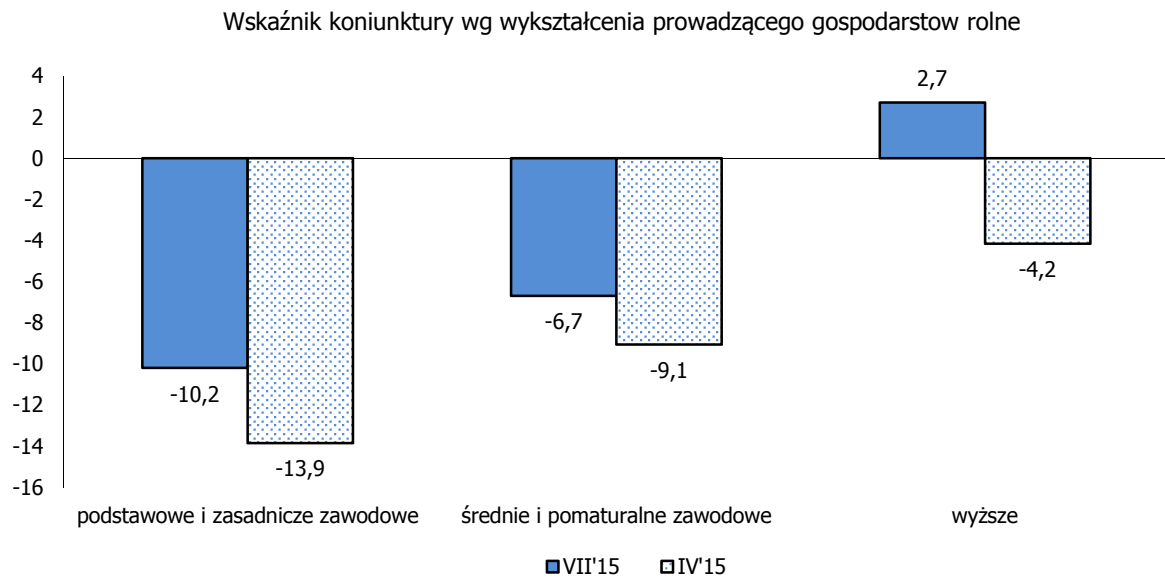
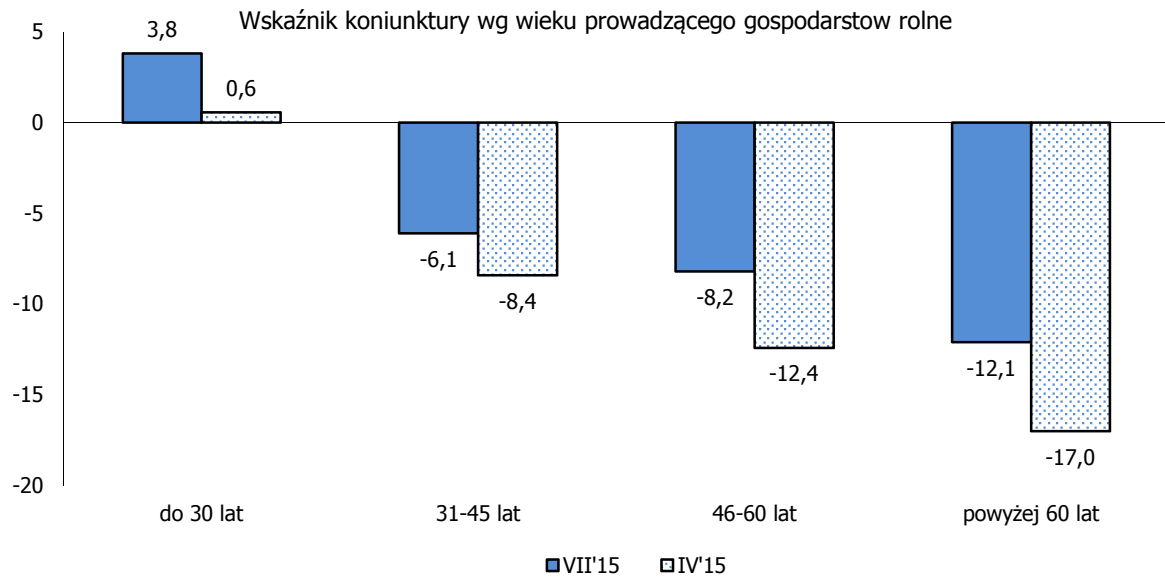
1. Wskaźnik koniunktury w rolnictwie

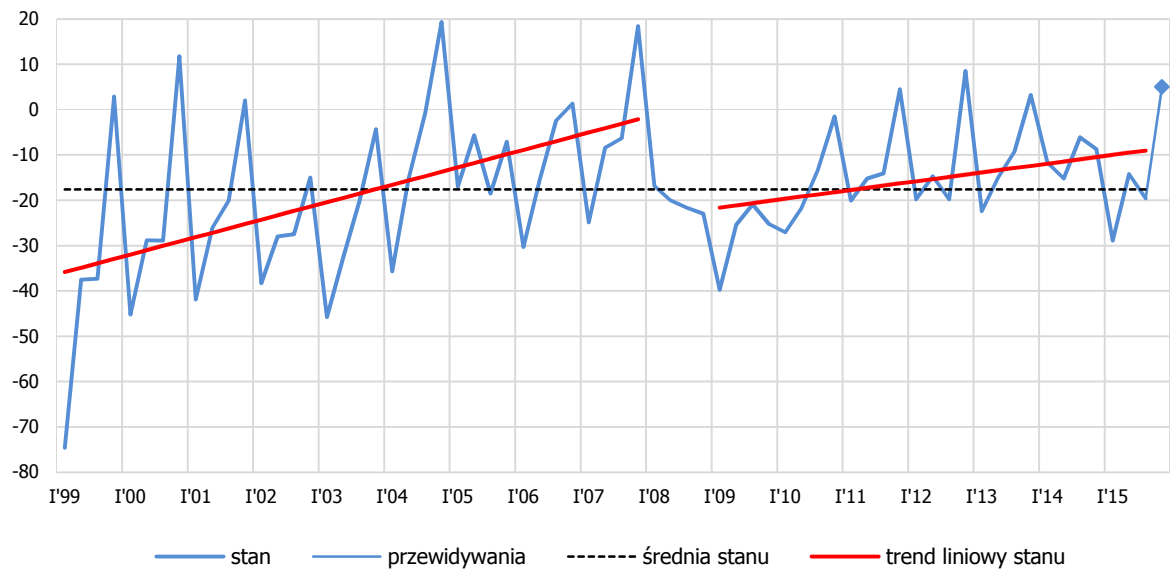
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
wskaźnik koniunktury	-4,5	0,9	-4,4	-14,0	-10,0	-6,5
wskaźnik przychodów pieniężnych	-8,3	-0,6	-5,7	-20,3	-15,9	-7,5
wskaźnik zaufania	3,3	4,0	-1,8	-1,6	2,0	-4,6

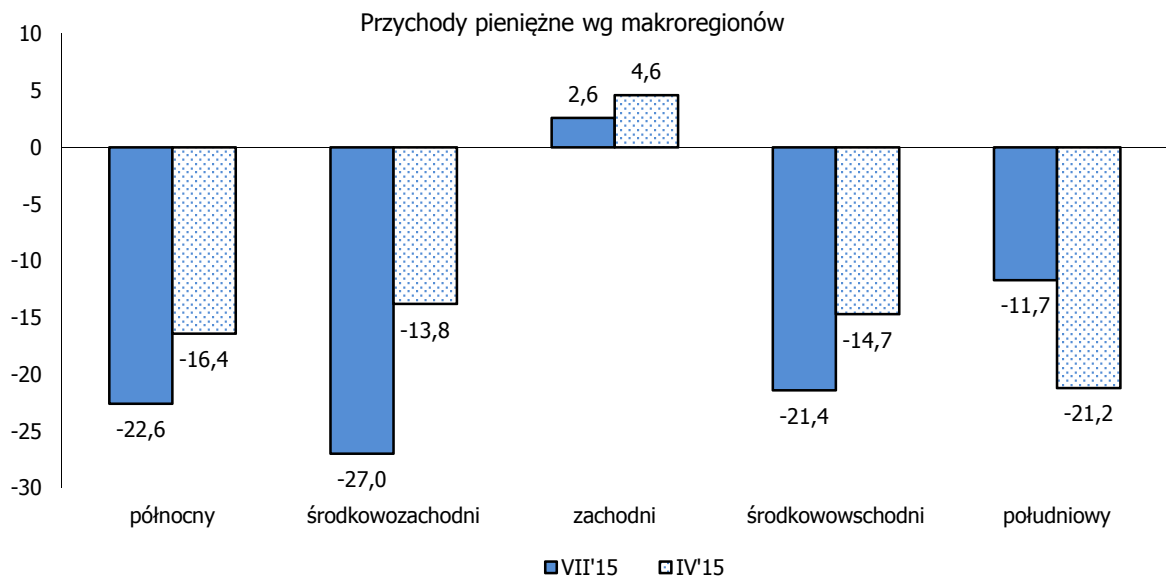

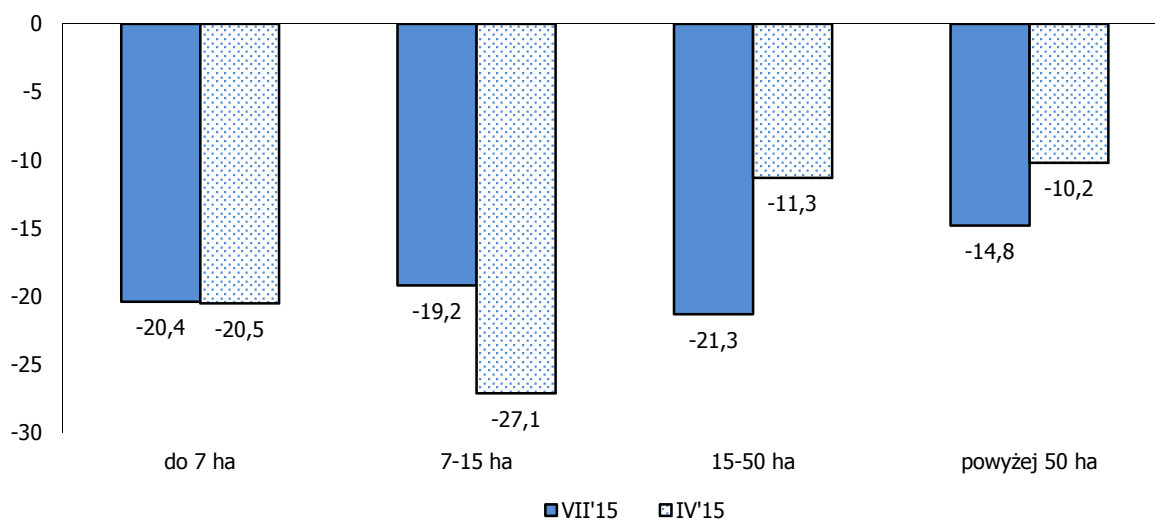
2. Przychody pieniężne

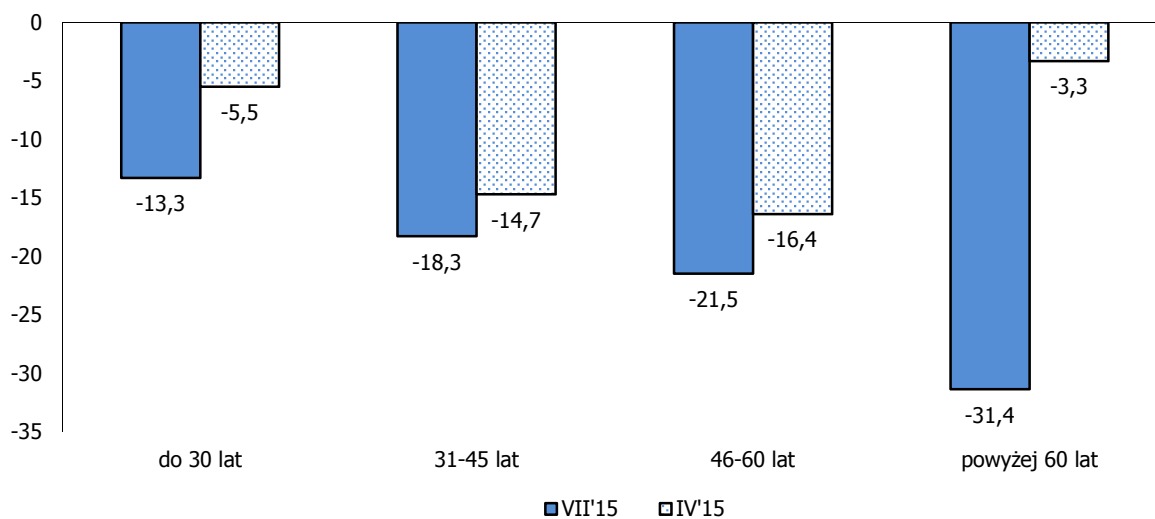
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15	przewidywania
saldo	-15,2	-6,1	-8,7	-28,9	-14,2	-19,6	5,0
wzrosły	20,8	25,1	29,2	17,9	20,9	20,6	35,7
nie zmieniły się	43,1	43,8	32,9	35,3	43,9	39,2	33,6
zmały	36,0	31,2	37,9	46,8	35,1	40,2	30,7
brak	8,7	7,6	5,7	7,8	7,6	8,2	3,7

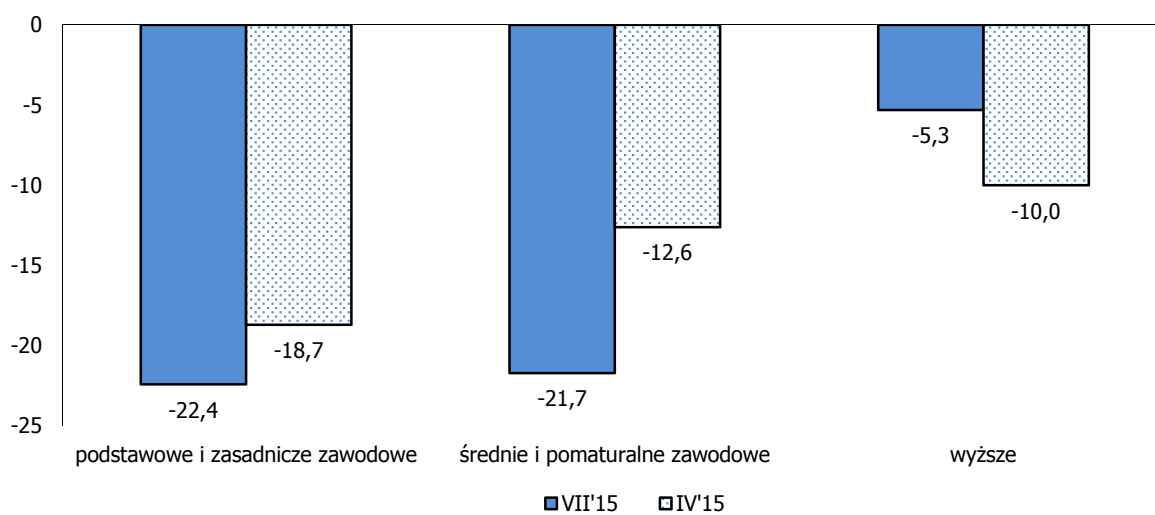
Przychody pieniężne wg powierzchni gospodarstw rolnych

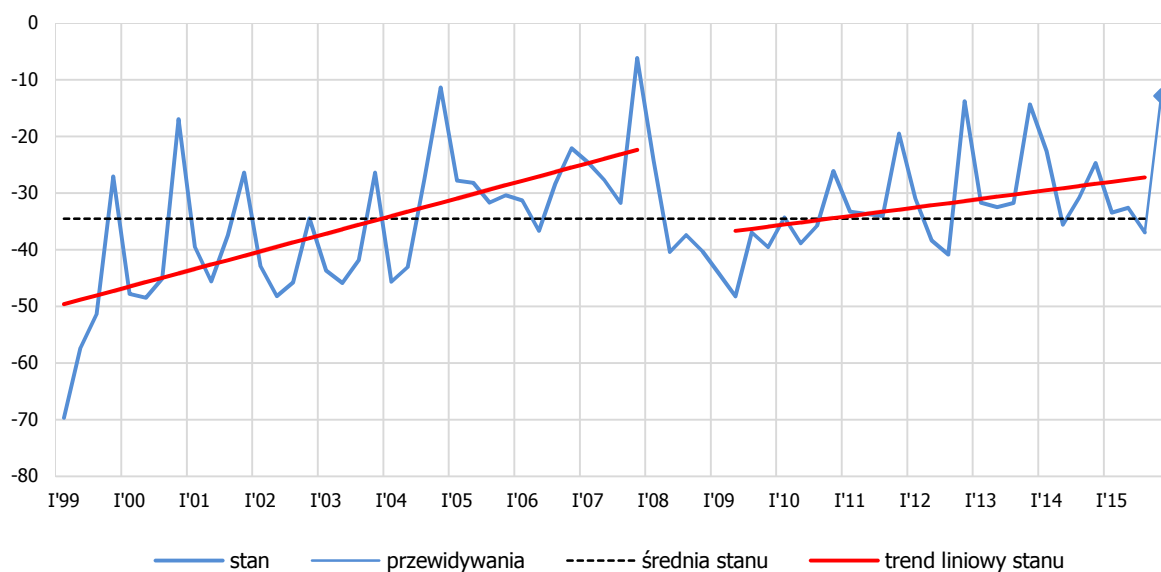
Przychody pieniężne wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Przychody pieniężne wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

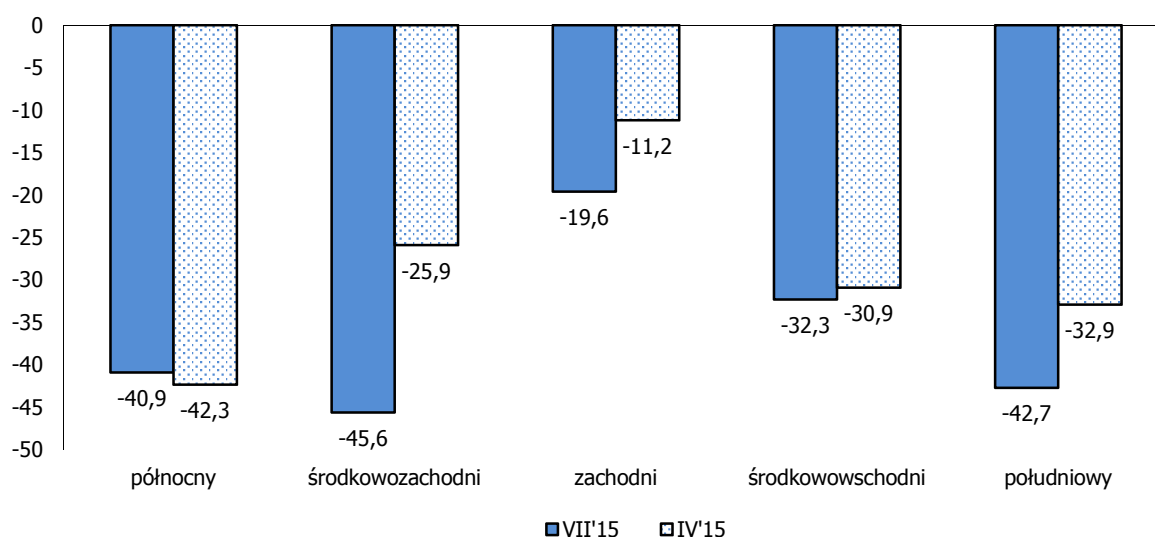

3. Oszczędności

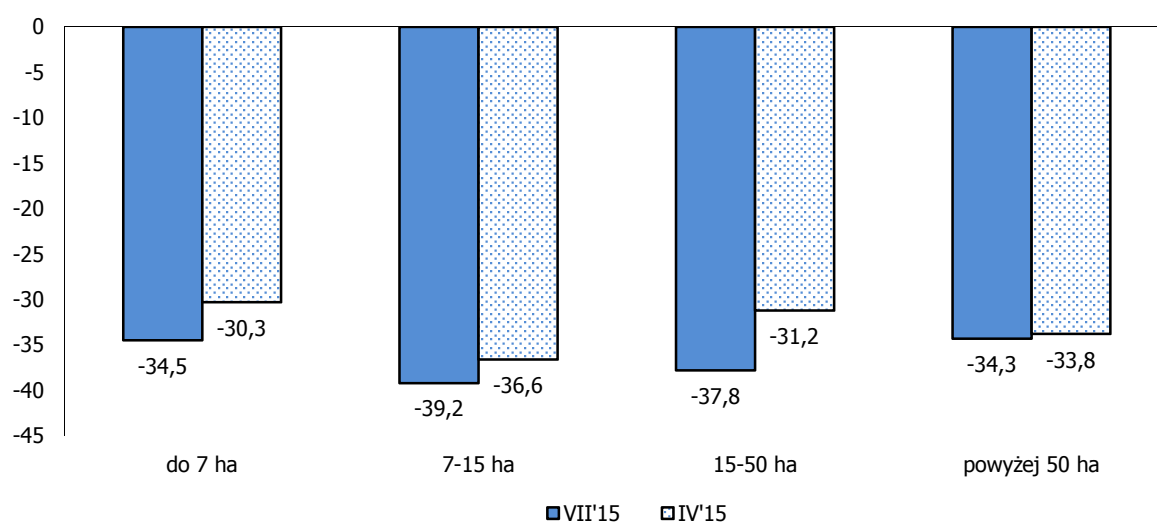

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15	przewidywania
saldo	-35,6	-30,8	-24,7	-33,5	-32,6	-37,0	-12,9
wzrosły	10,0	12,7	17,2	11,8	10,3	11,3	22,9
nie zmieniły się	44,4	43,7	40,9	43,0	46,8	40,4	41,3
zmały	45,6	43,5	41,9	45,3	42,9	48,3	35,8
brak	19,0	20,0	19,2	20,6	17,6	20,6	19,5

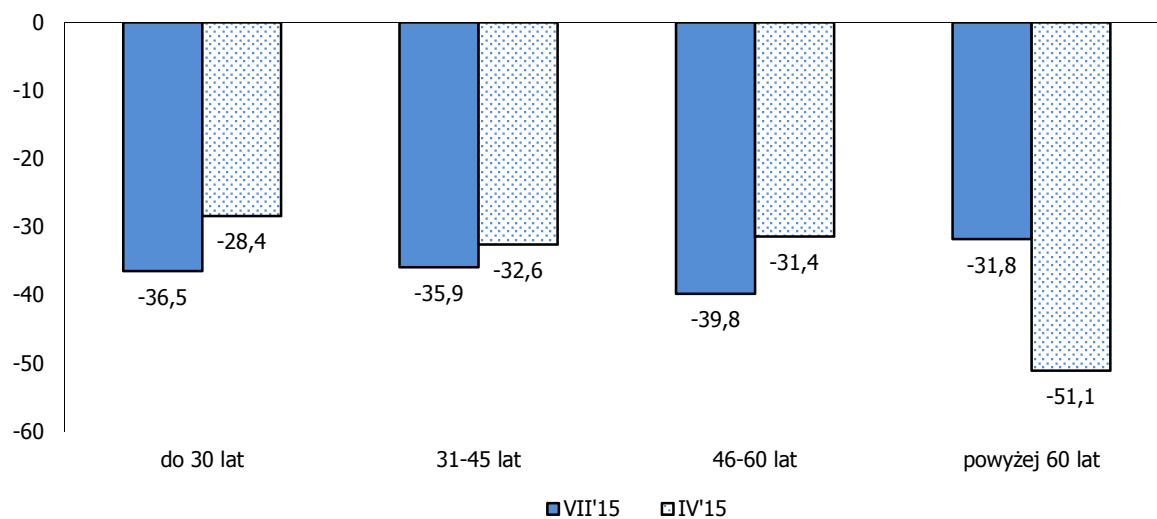
Oszczędności wg makroregionów

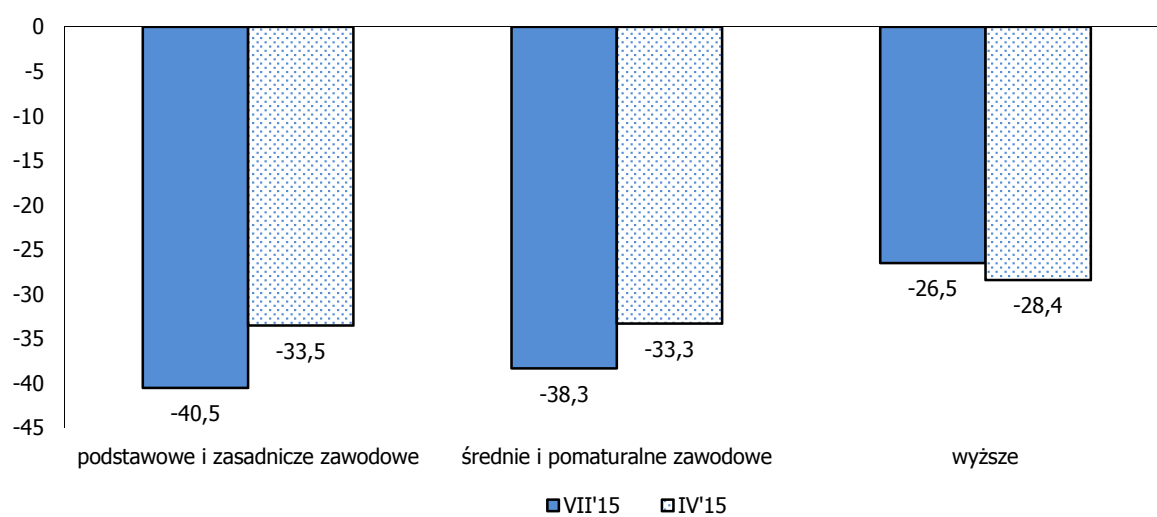
Oszczędności wg powierzchni gospodarstw rolnych

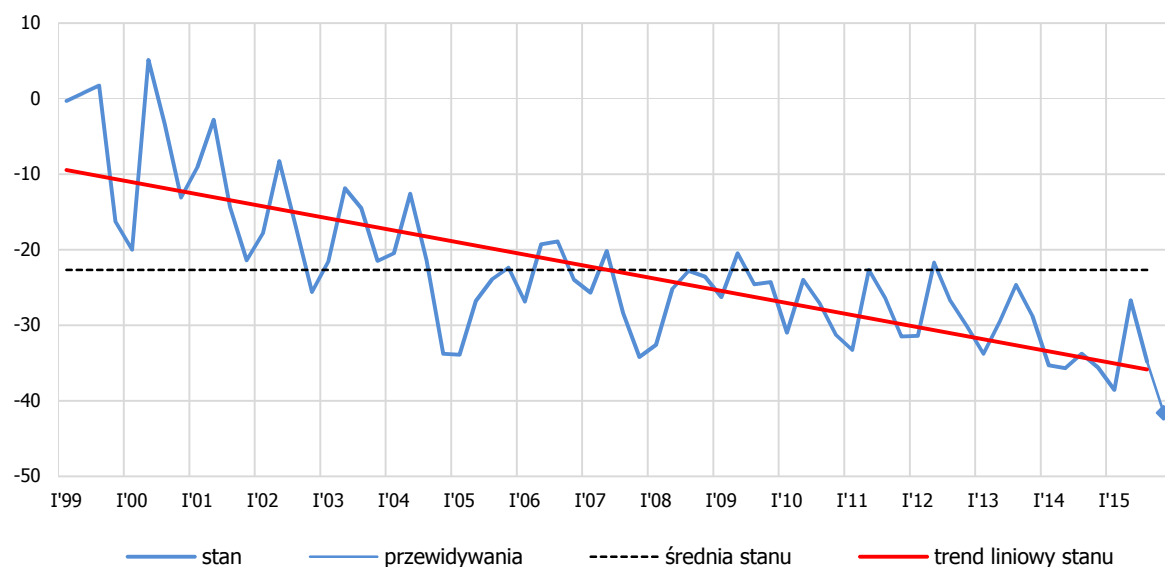
Oszczędności wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

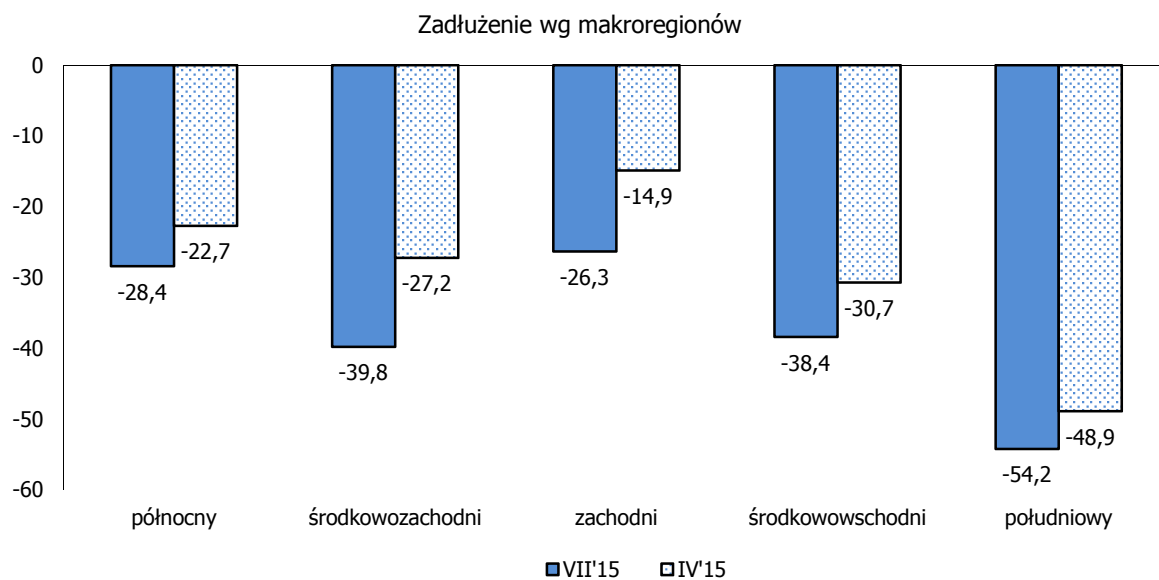
Oszczędności wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

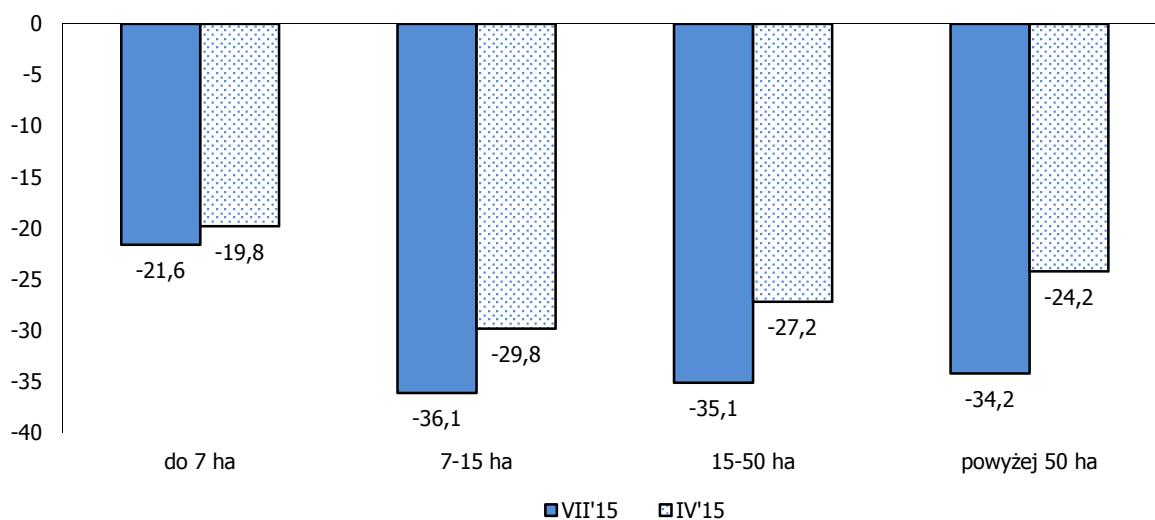
4. Zadłużenie

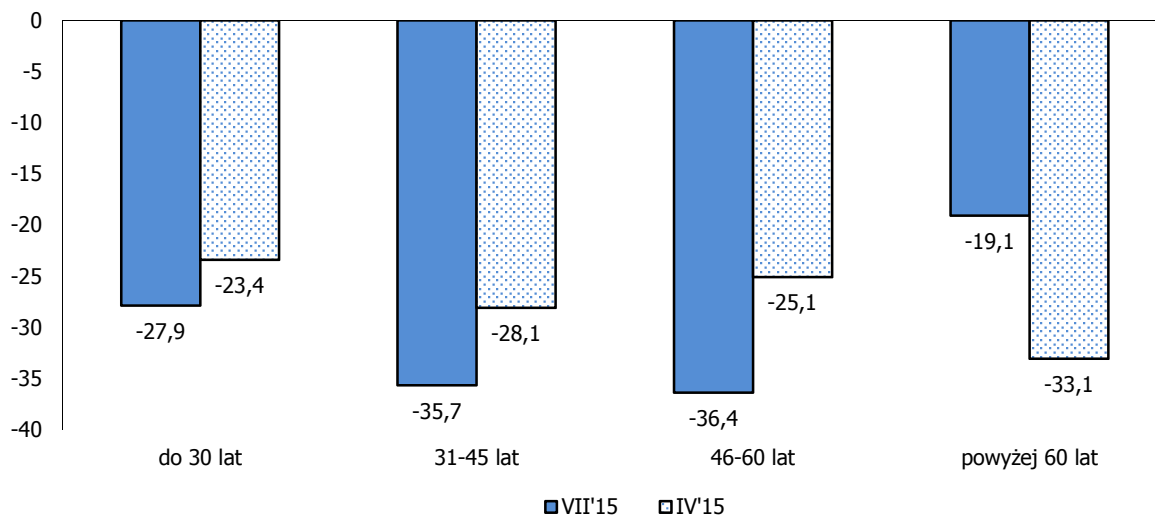
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15	przewidywania
saldo	-35,7	-33,8	-35,6	-38,6	-26,7	-34,8	-41,6
wzrosło	11,8	13,0	13,1	11,4	13,0	12,4	11,6
nie zmieniło się	40,7	40,2	38,1	38,6	47,4	40,4	35,2
zmałało	47,5	46,8	48,7	50,0	39,7	47,2	53,2
brak	32,9	29,5	30,1	30,2	32,9	31,3	30,7

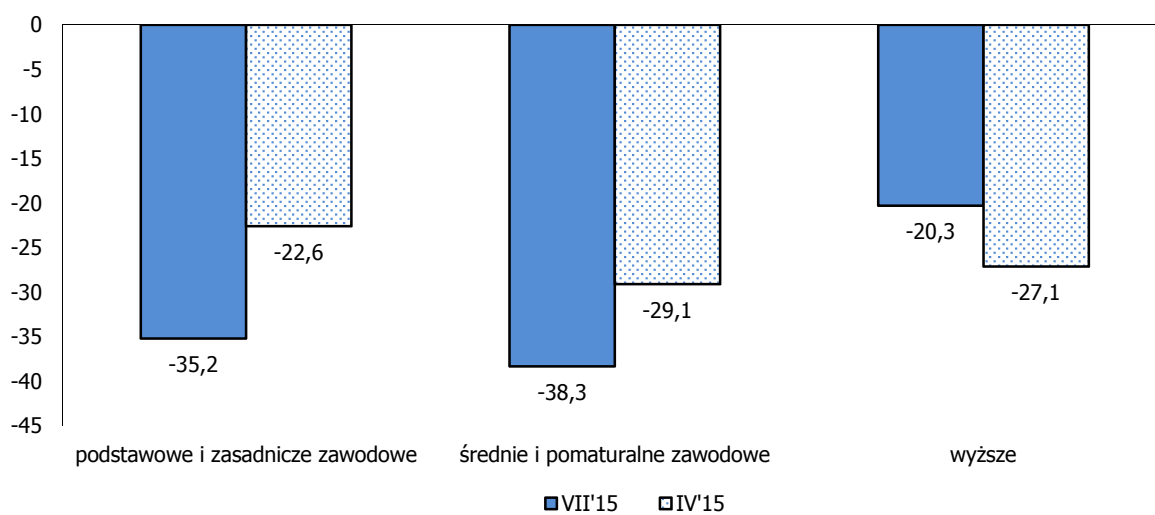
Zadłużenie wg powierzchni gospodarstw rolnych

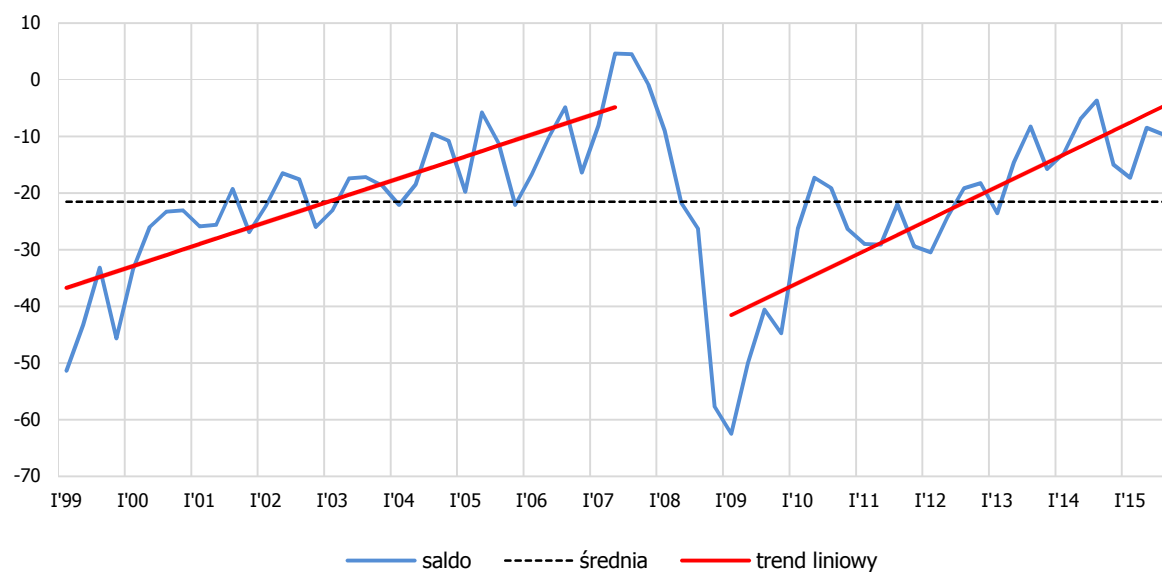
Zadłużenie wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Zadłużenie wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

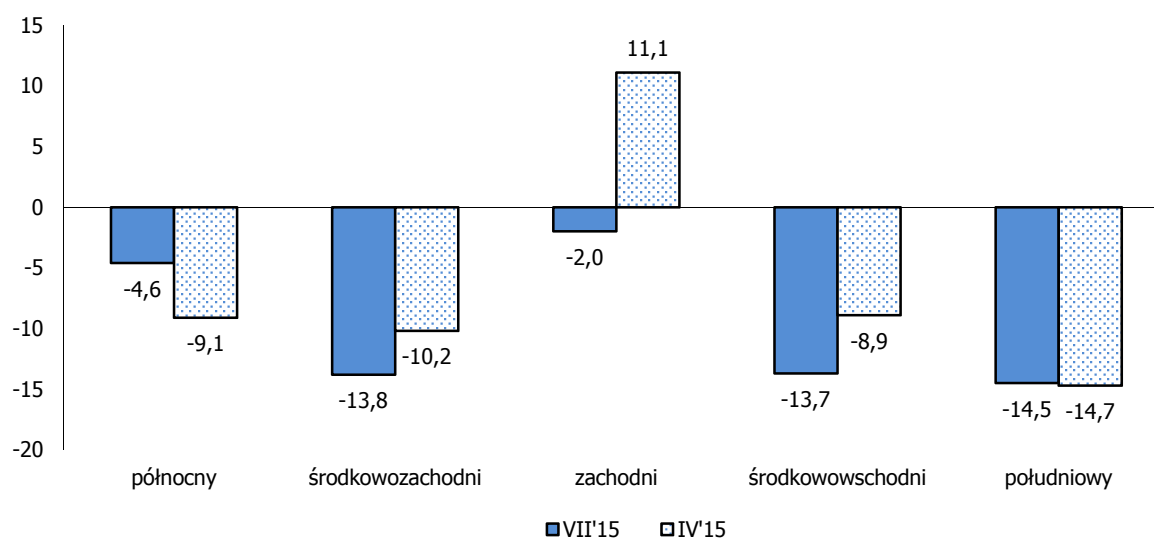

5. Zakupy nawozów mineralnych

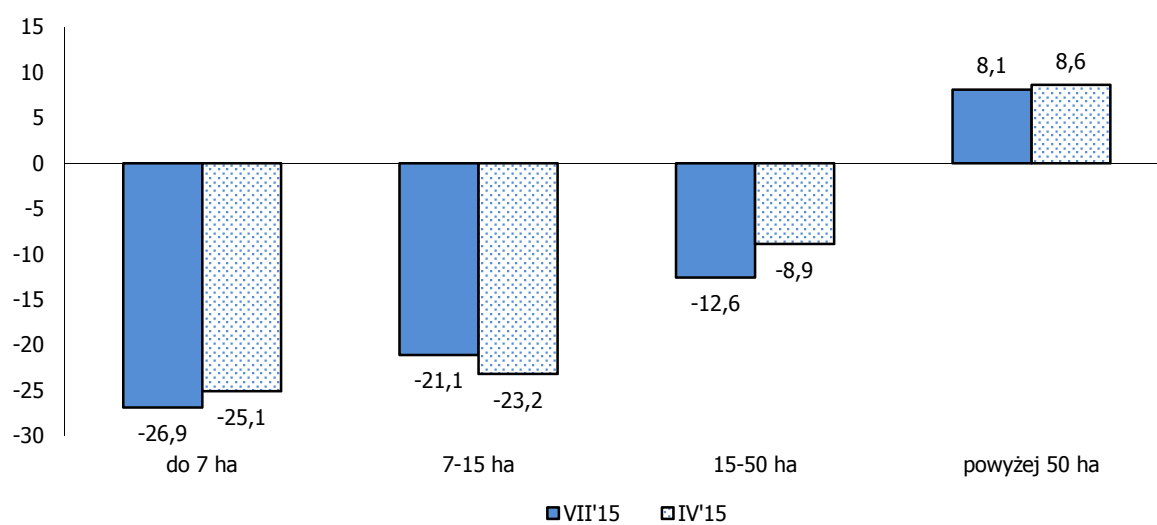

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
saldo	-7,0	-3,7	-15,0	-17,3	-8,5	-9,7
wzrosły	17,1	18,6	14,4	11,4	14,2	13,6
nie zmieniły się	58,8	59,1	56,2	60,0	63,1	63,0
zmały	24,1	22,3	29,4	28,7	22,7	23,3
nie dokonano	3,9	4,6	10,1	12,1	4,5	4,6

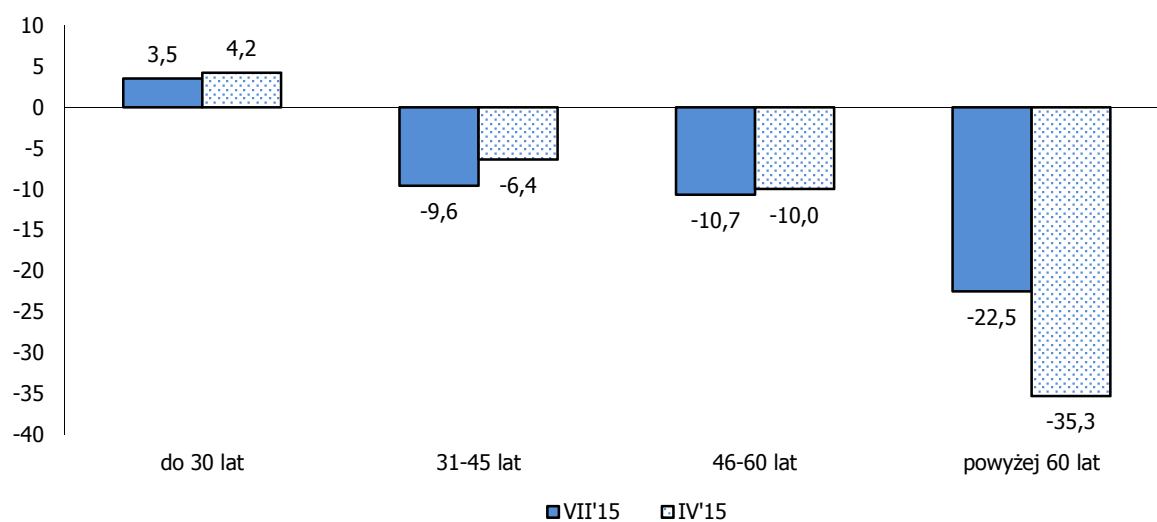
Zakupy nawozów wg makroregionów

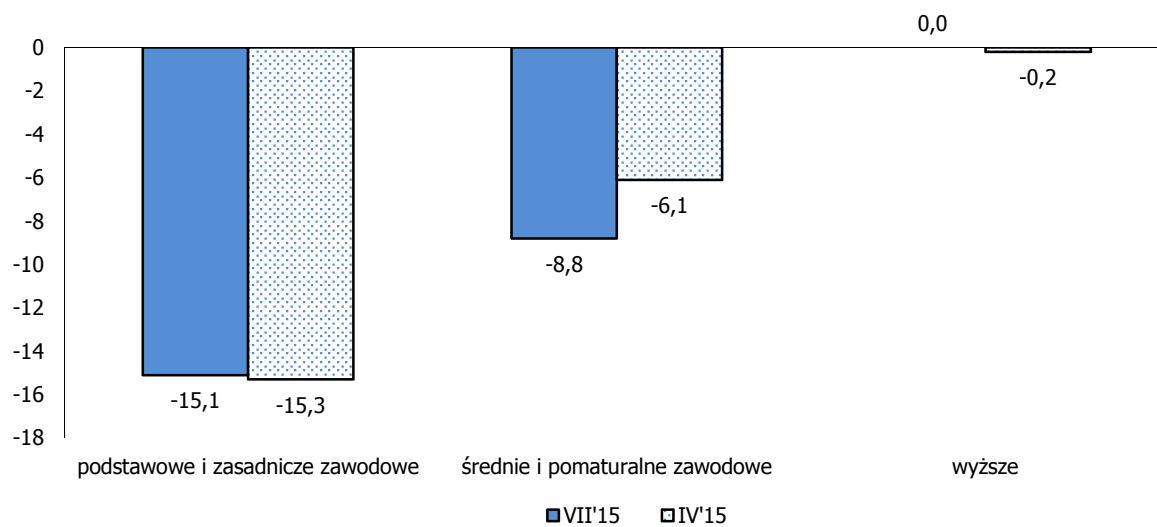
Zakupy nawozów wg powierzchni gospodarstw rolnych

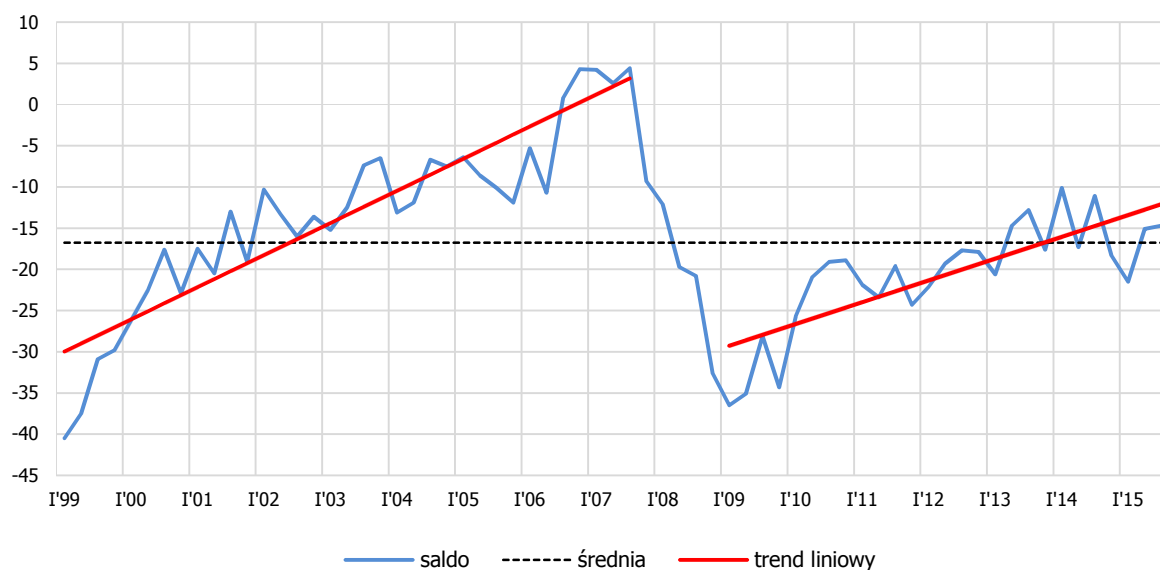
Zakupy nawozów wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Zakupy nawozów wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

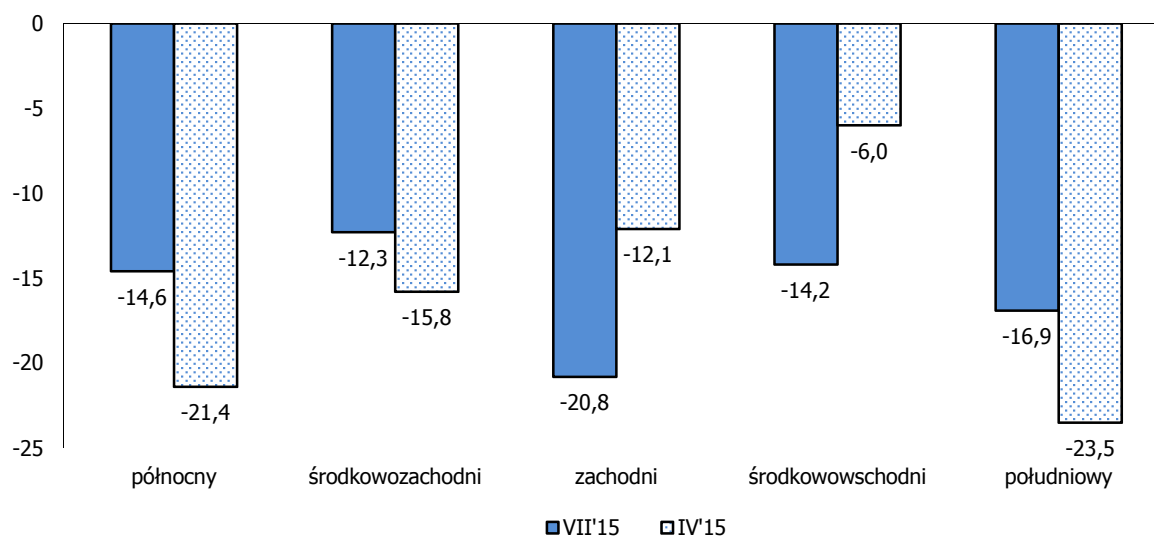

6. Zakupy pasz treściwych

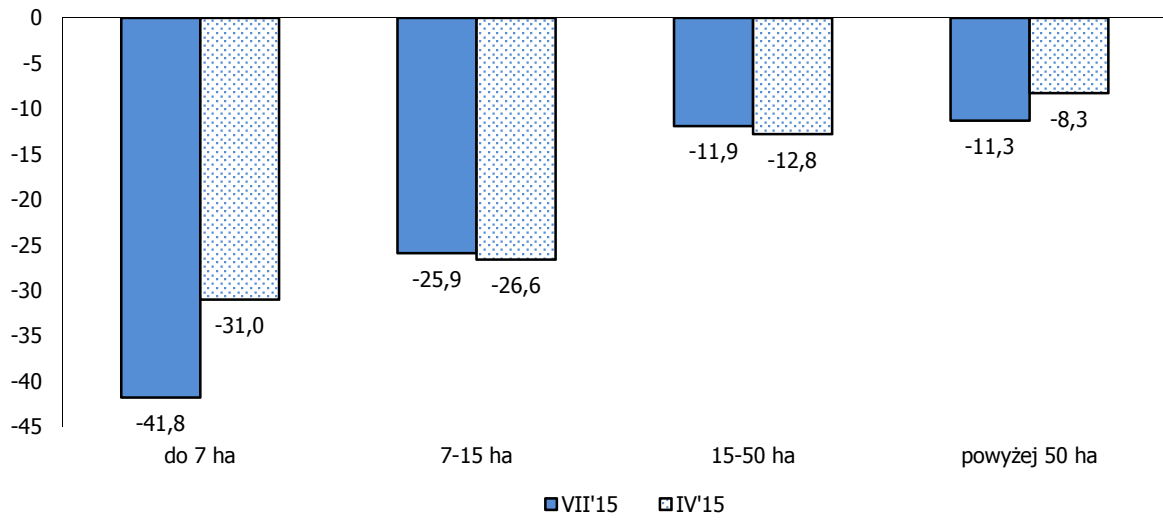

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
saldo	-17,3	-11,1	-18,3	-21,5	-15,1	-14,7
wzrosły	12,6	15,0	10,5	9,5	11,1	12,6
nie zmieniły się	57,5	58,9	60,7	59,6	62,7	60,1
zmały	29,9	26,1	28,8	31,0	26,2	27,3
nie dokonano	26,5	27,0	29,6	29,6	29,2	29,1

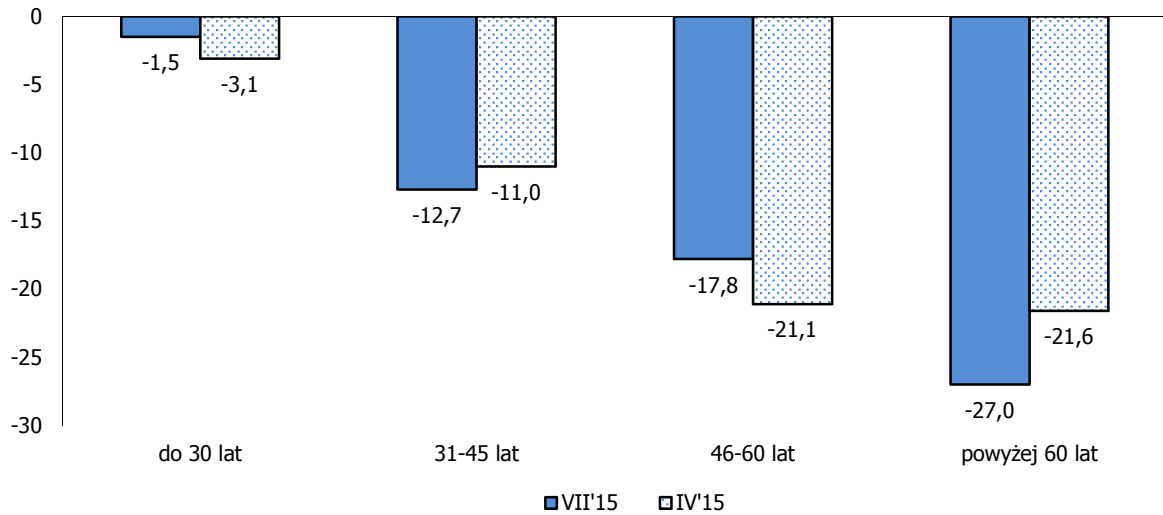
Zakupy pasz wg makroregionów

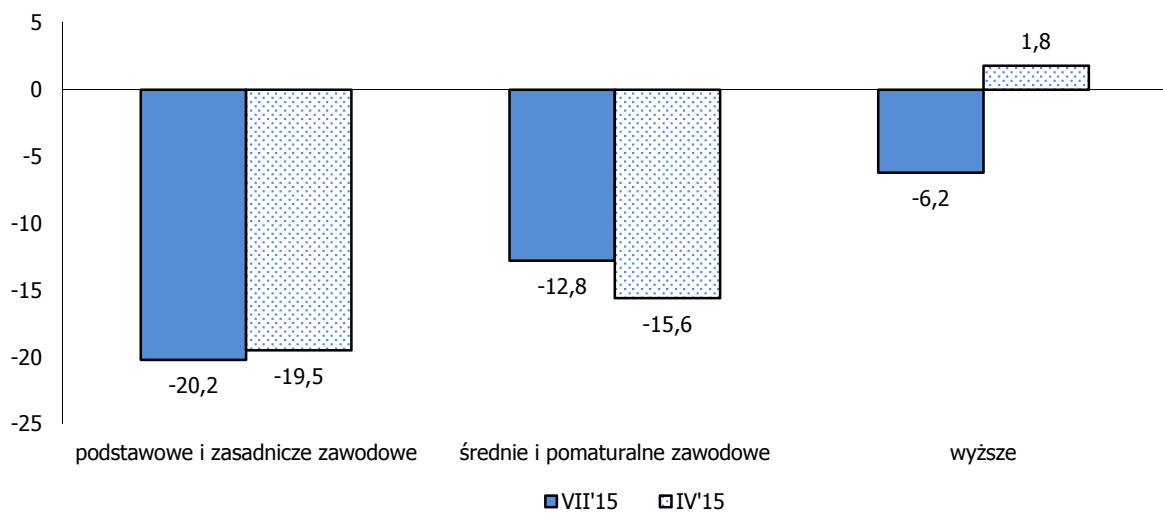
Zakupy pasz wg powierzchni gospodarstw rolnych

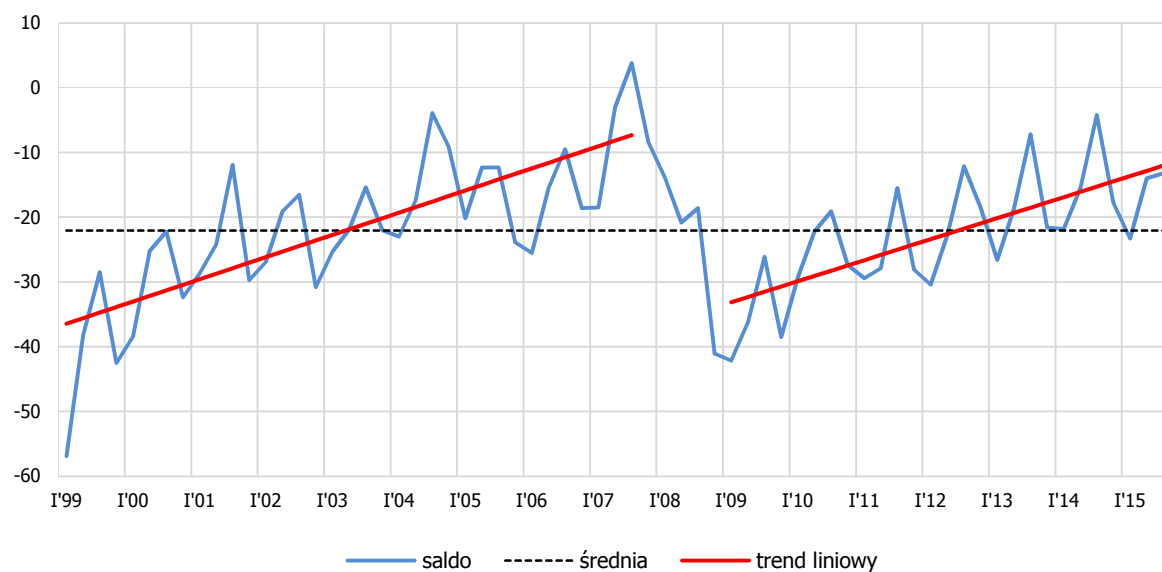
Zakupy pasz wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Zakupy pasz wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

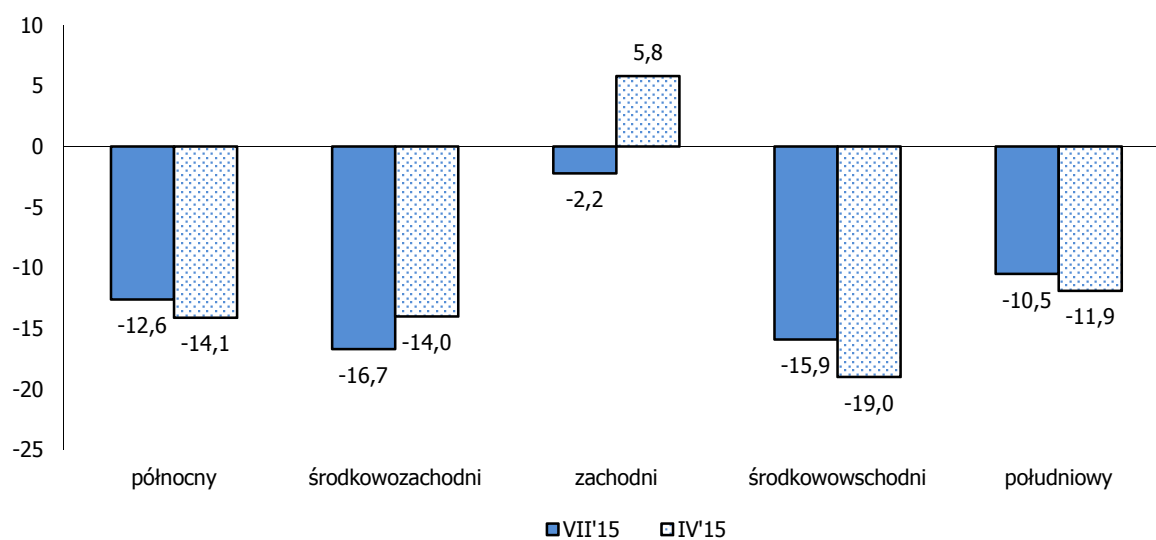

7. Zakupy środków ochrony roślin

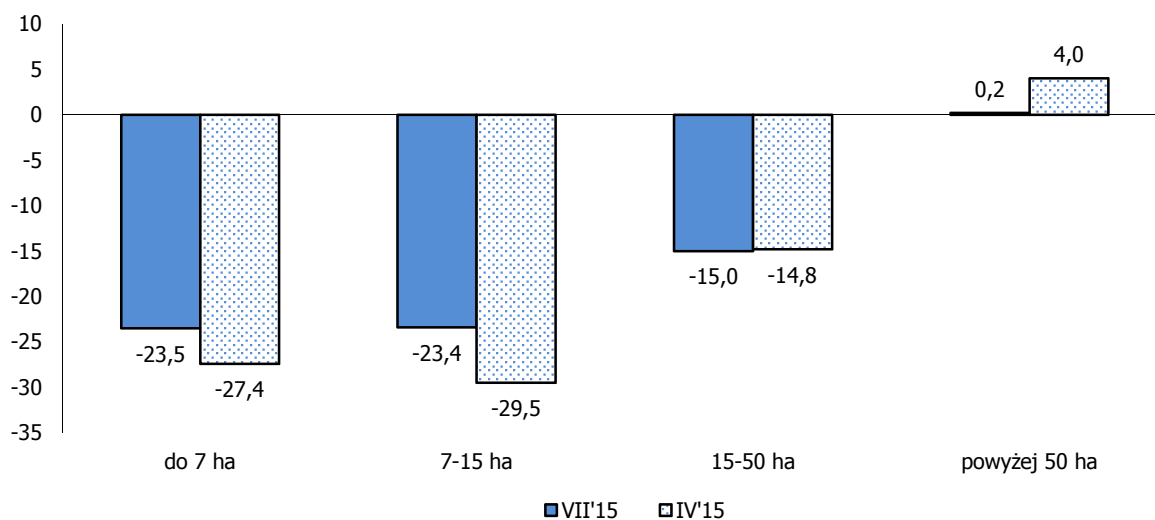

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
saldo	-15,5	-4,2	-17,8	-23,3	-14,0	-13,2
wzrosły	13,7	19,8	13,1	9,1	11,5	14,1
nie zmieniły się	57,1	56,2	56,0	58,5	63,1	58,6
zmały	29,2	24,0	30,9	32,4	25,5	27,3
nie dokonano	6,2	4,2	12,3	17,3	6,6	4,7

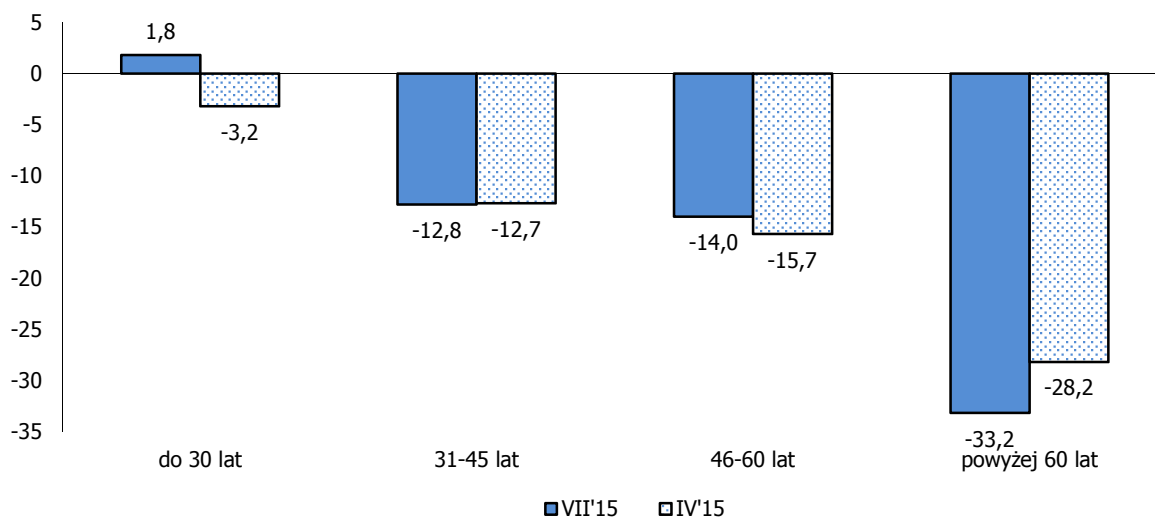
Zakupy środków ochrony roślin wg makroregionów

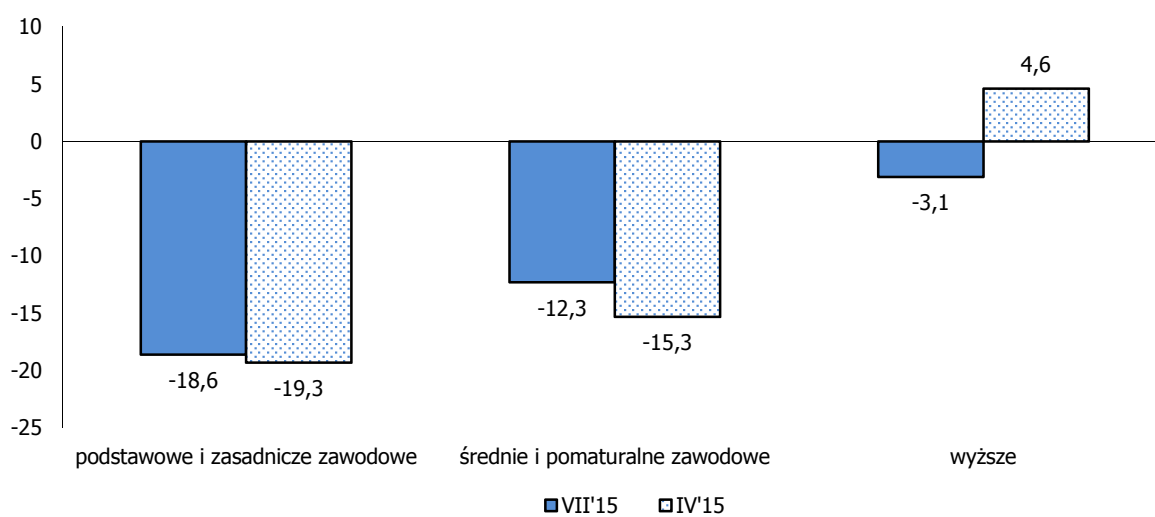
Zakupy środków ochrony roślin wg powierzchni gospodarstw rolnych

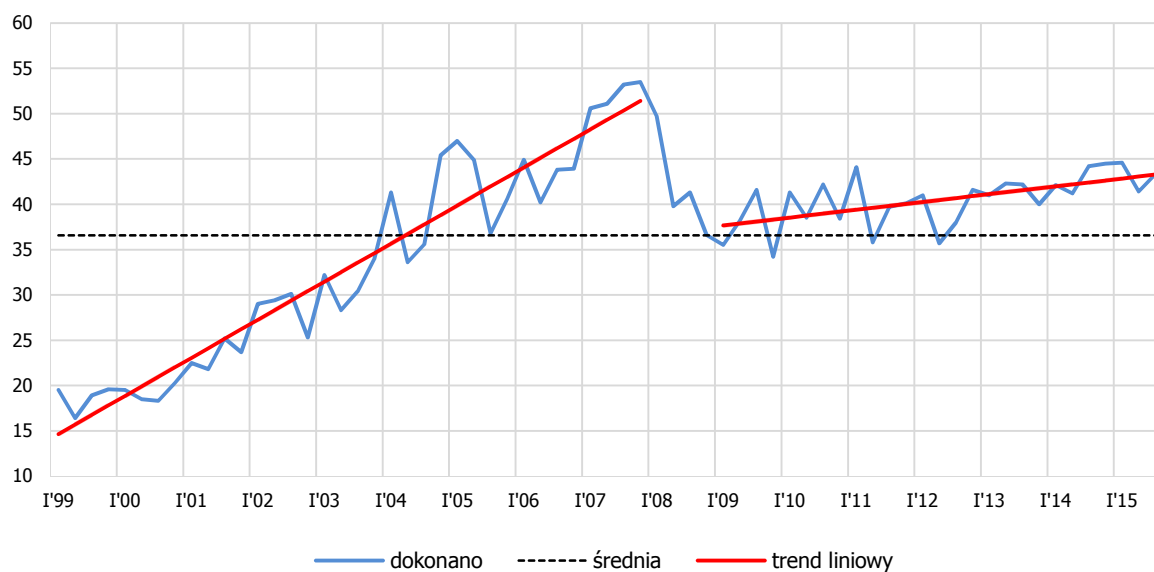
Zakupy środków ochrony roślin wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

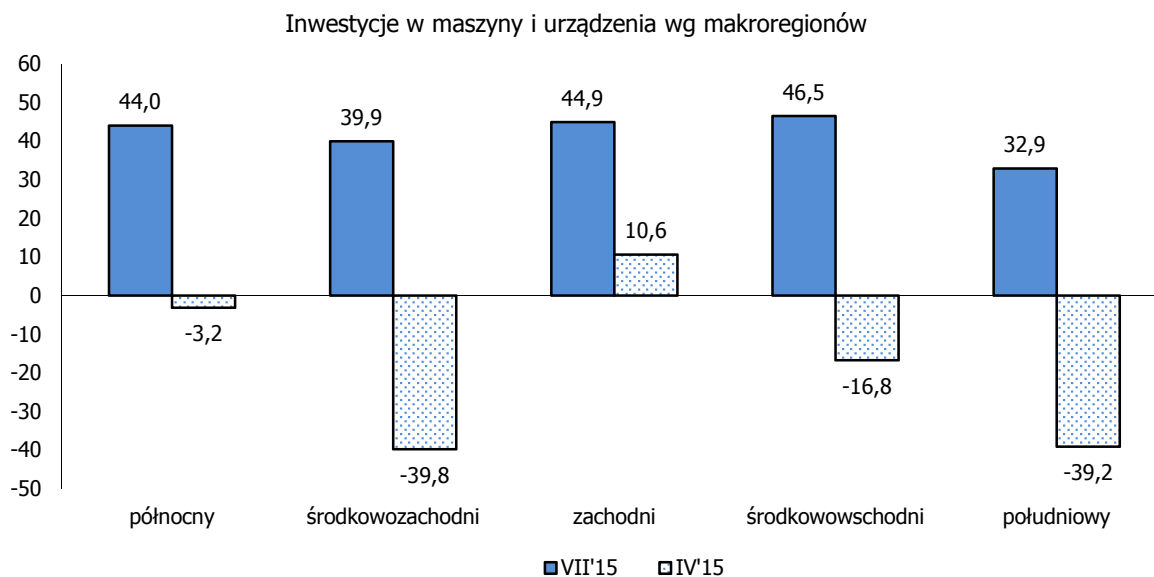
Zakupy środków ochrony roślin wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

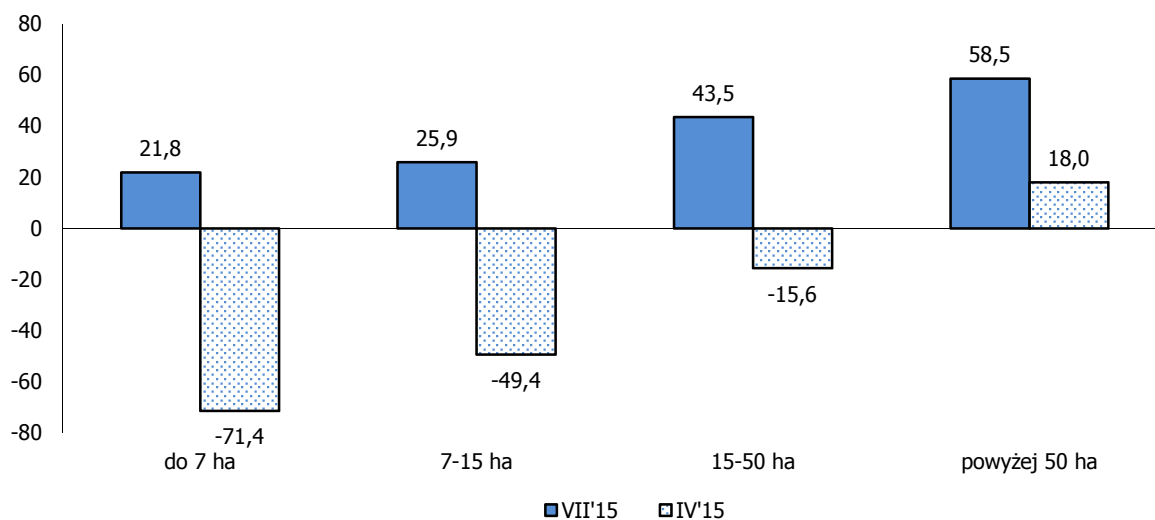
8. Inwestycje w maszyny i urządzenia

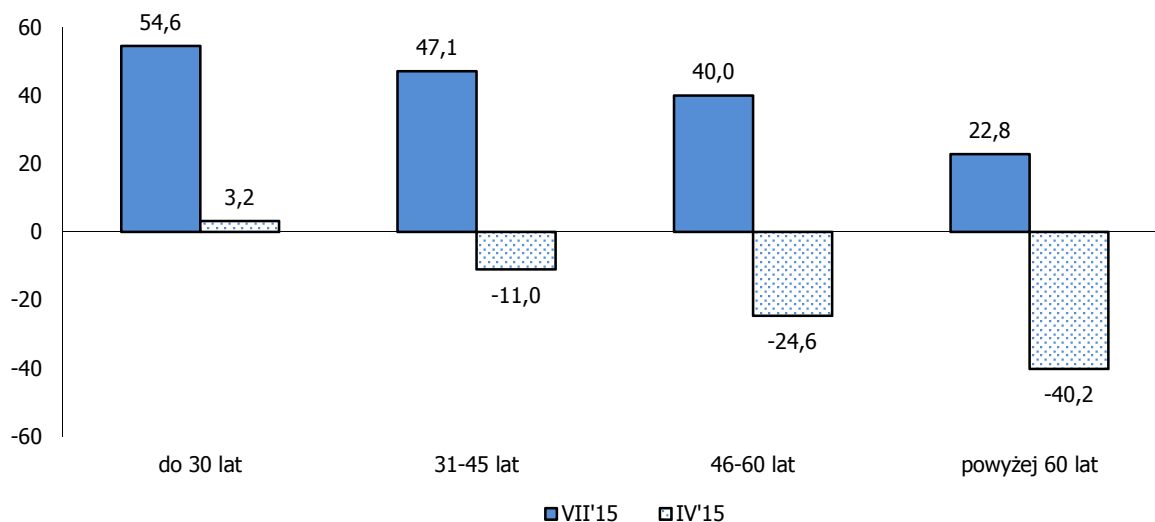
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
dokonano	41,2	44,2	44,5	44,6	41,4	43,3
nie dokonano	58,8	55,8	55,5	55,4	58,6	56,7

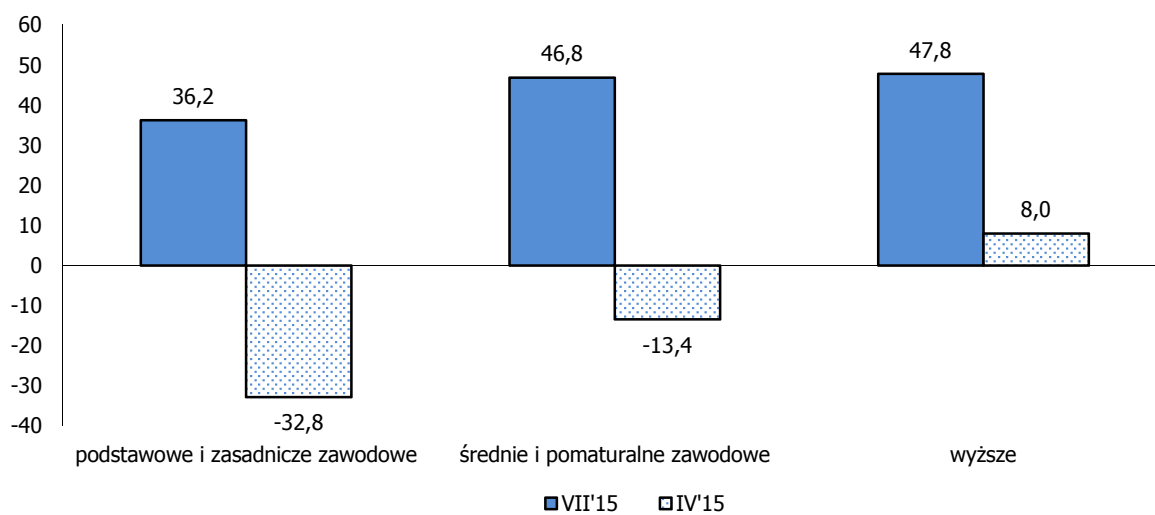
Inwestycje w maszyny i urządzenia wg powierzchni gospodarstw rolnych

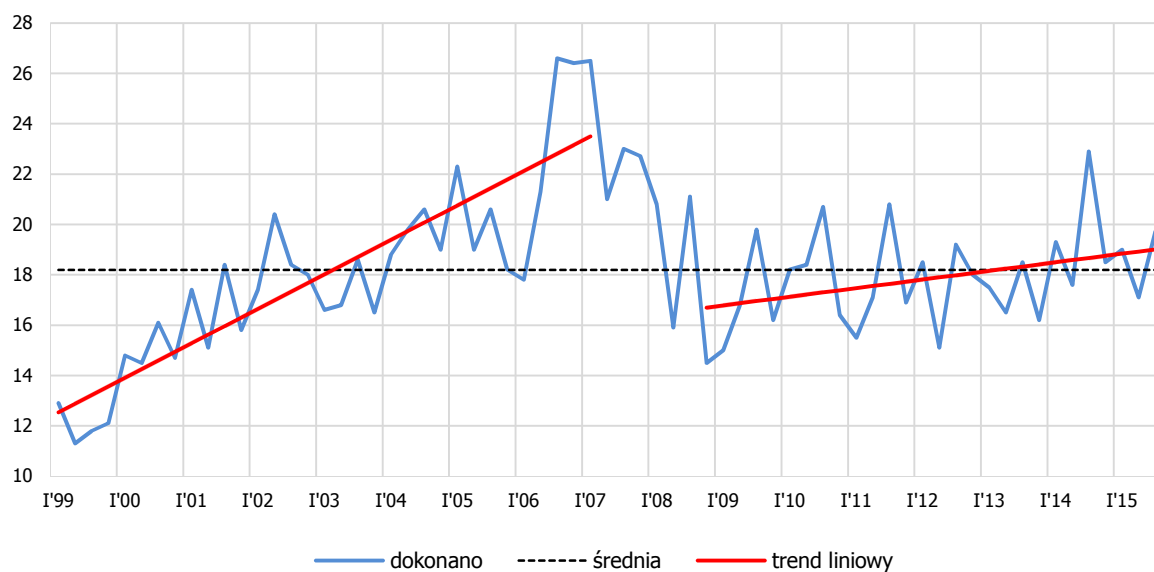
Inwestycje w maszyny i urządzenia wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

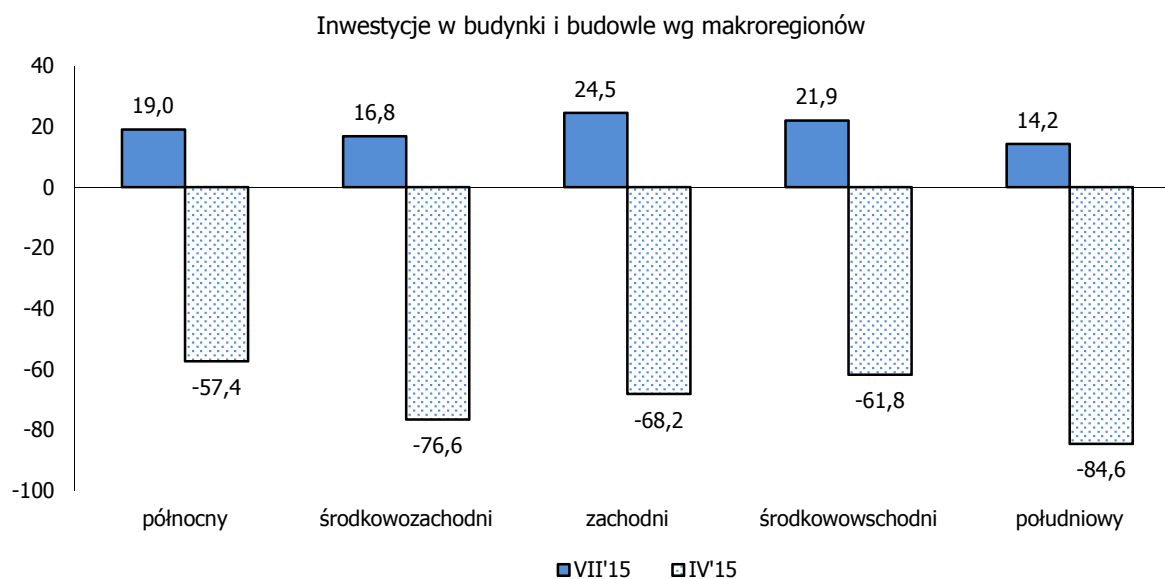
Inwestycje w maszyny i urządzenia wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

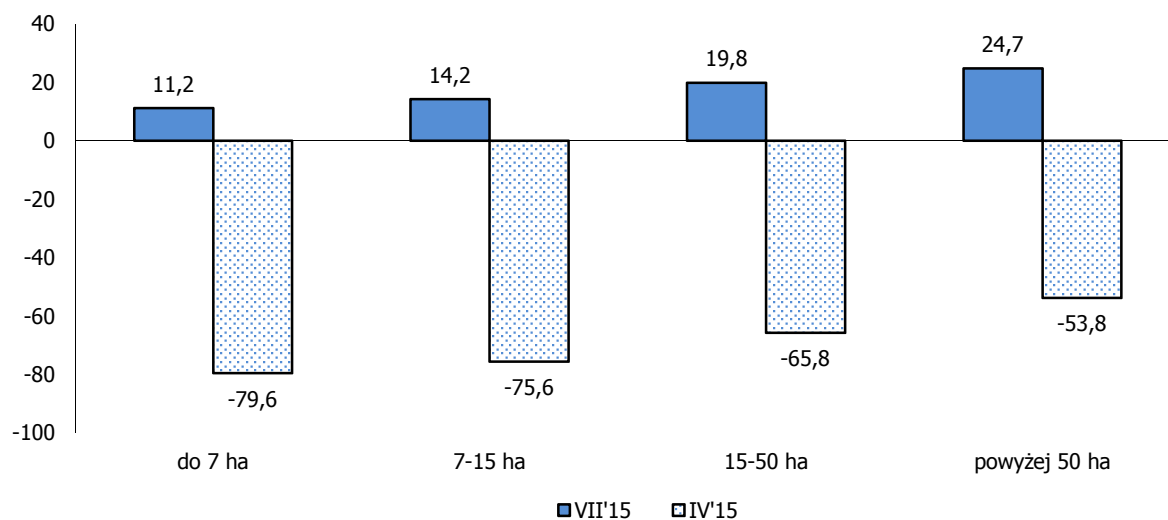
9. Inwestycje w budynki i budowlę

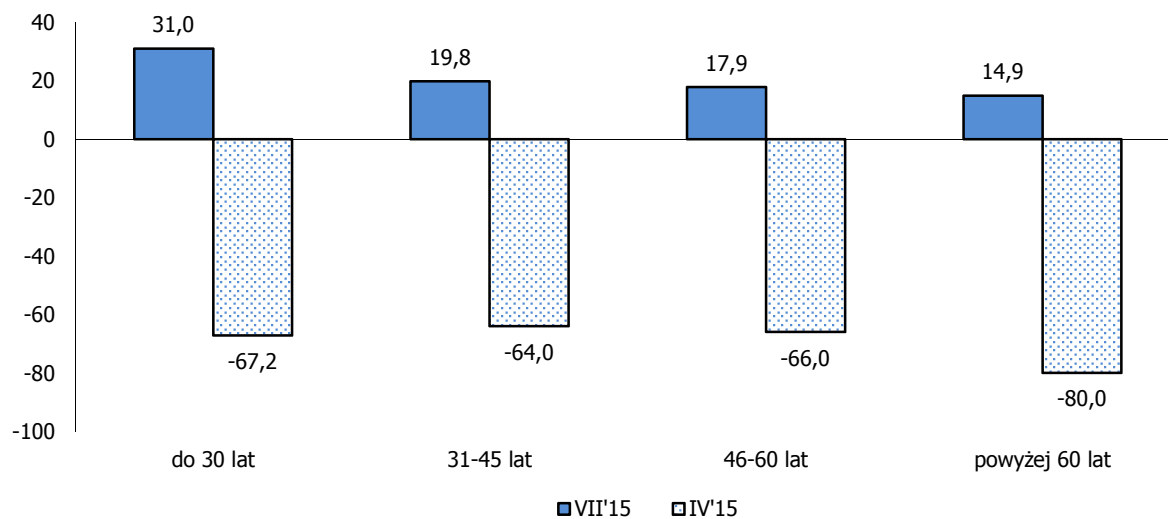
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
dokonano	17,6	22,9	18,5	19,0	17,1	19,7
nie dokonano	82,4	77,1	81,5	81,0	82,9	80,3

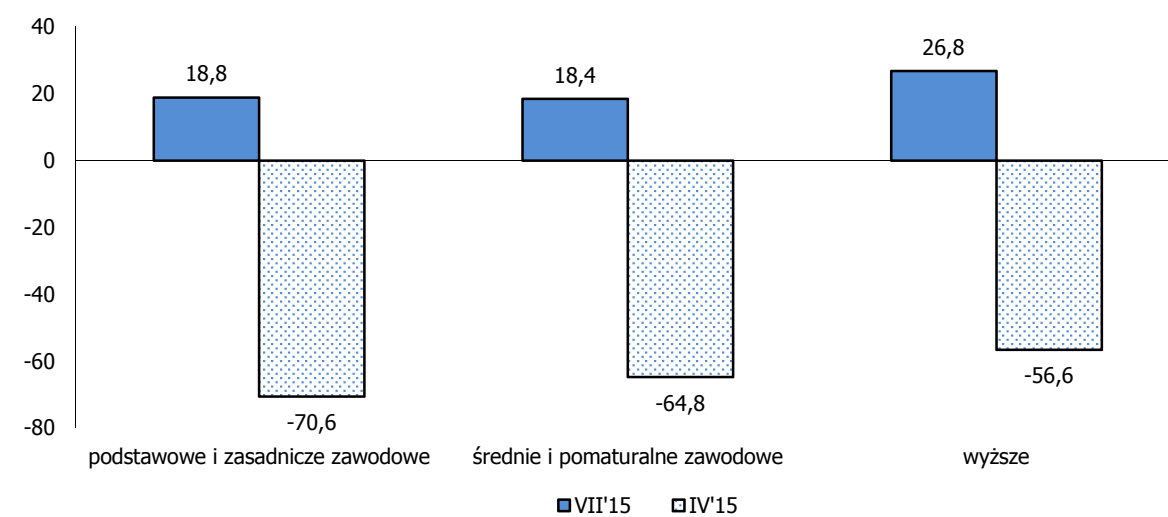
Inwestycje w budynki i budowle wg powierzchni gospodarstw rolnych

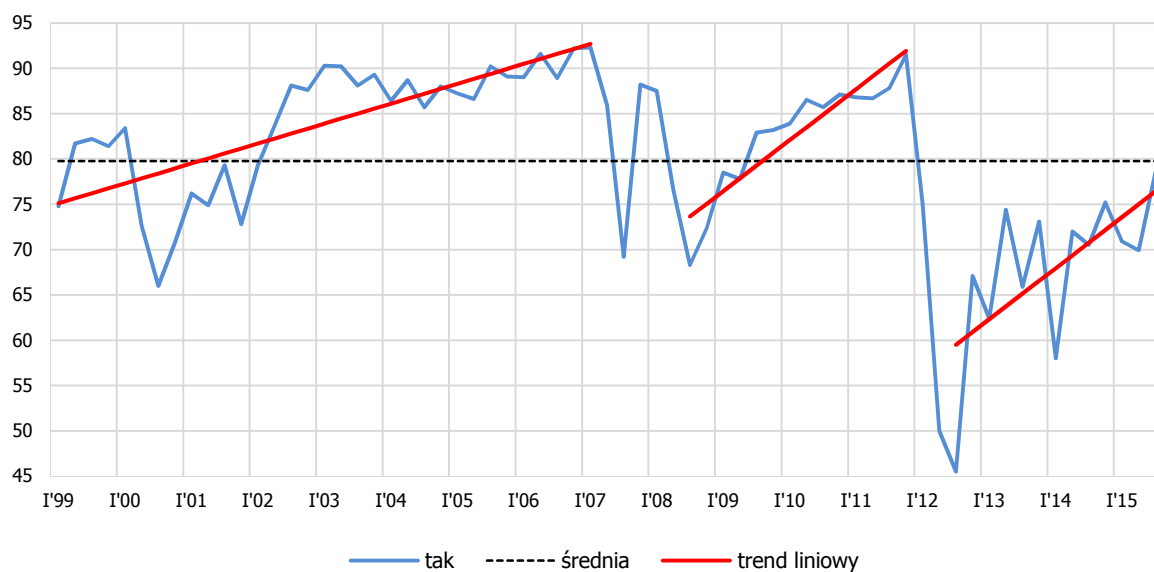
Inwestycje w budynki i budowle wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Inwestycje w budynki i budowle wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

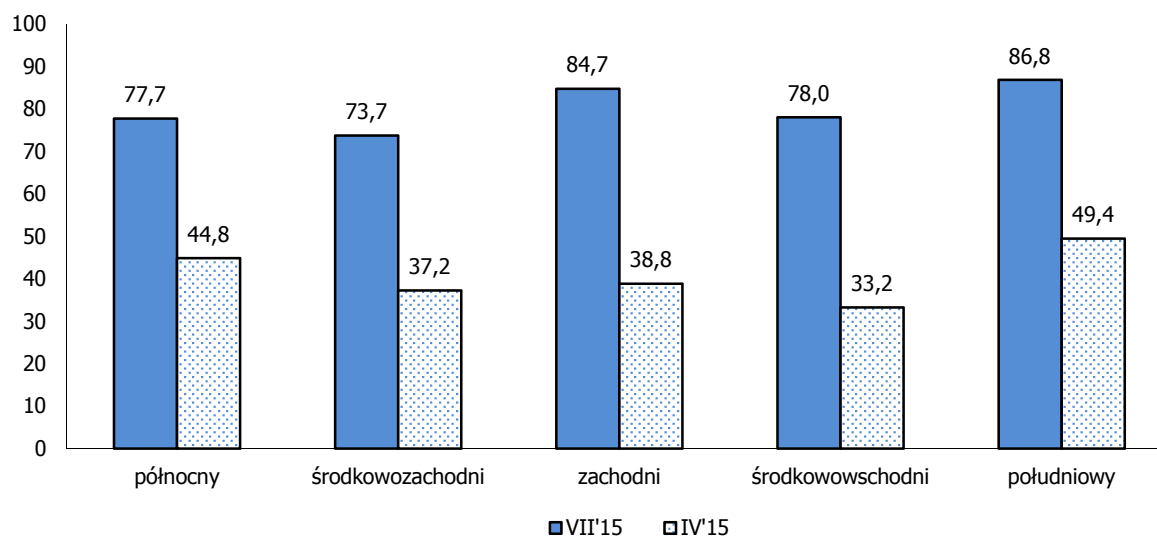

10. Dostępność kredytów preferencyjnych

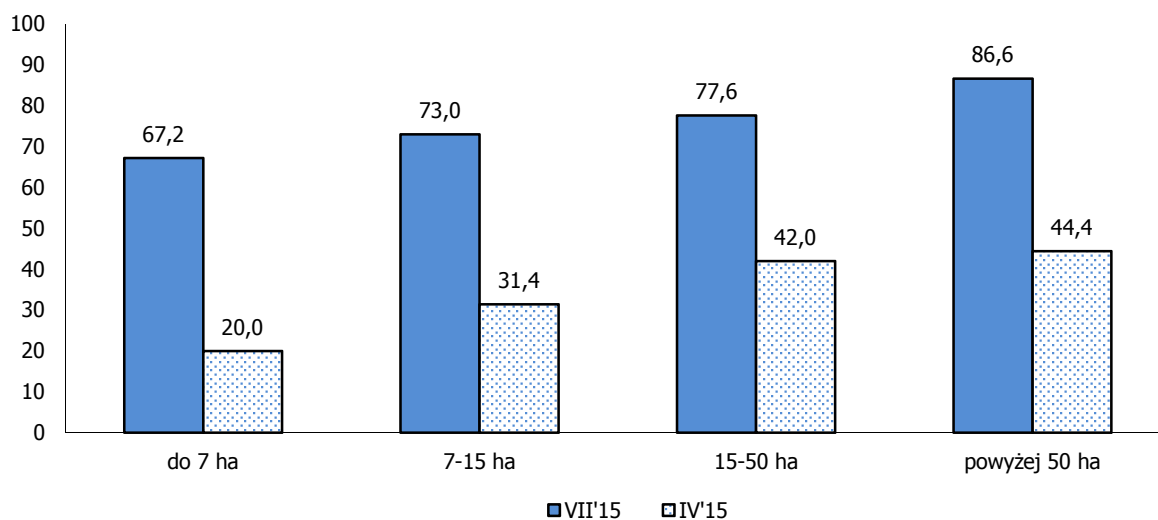

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
tak	72,0	70,5	75,2	70,9	69,9	78,5
nie	28,0	29,5	24,8	29,1	30,1	21,5

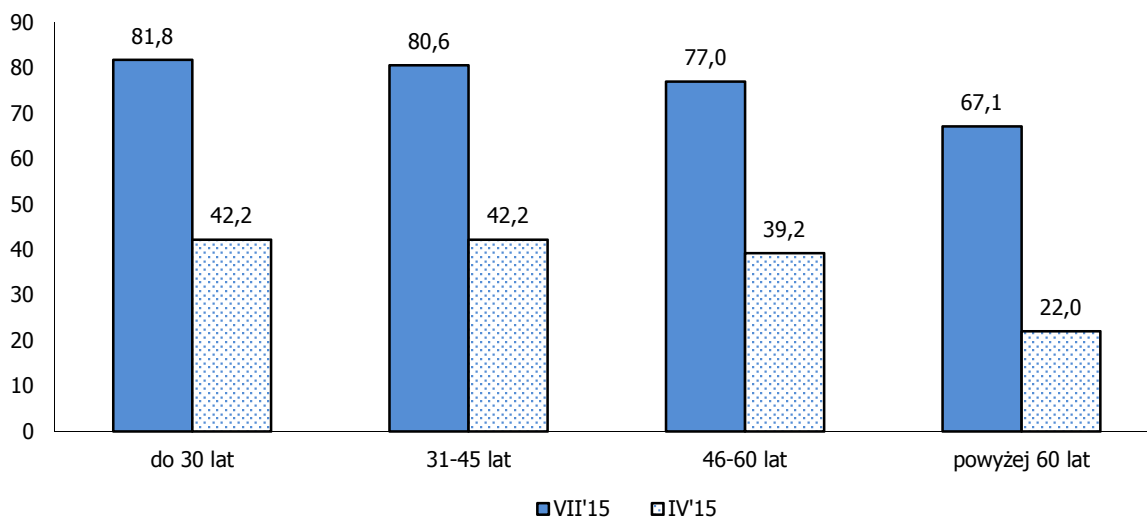
Dostępność kredytów preferencyjnych wg makroregionów

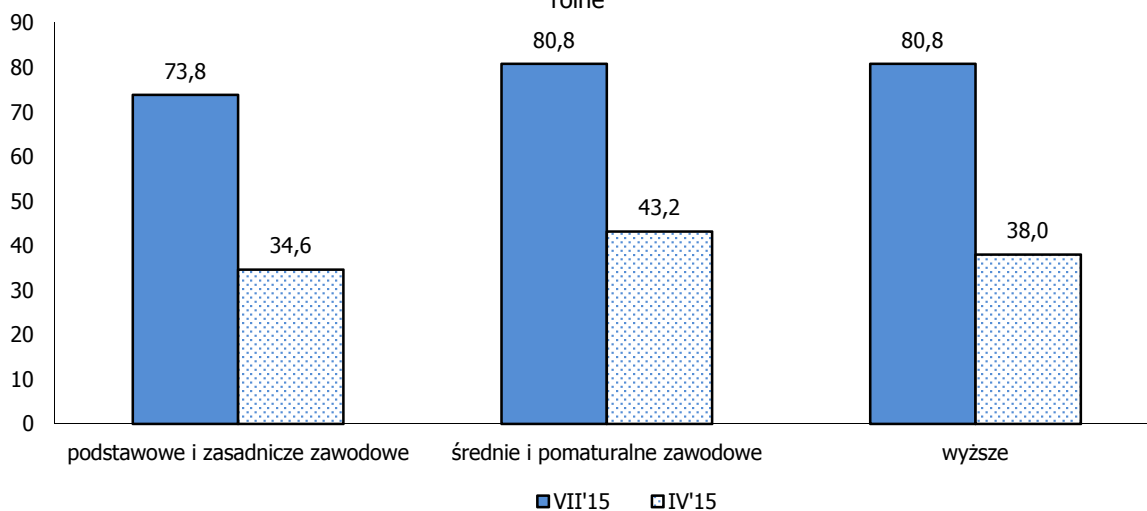
Dostępność kredytów preferencyjnych wg powierzchni gospodarstw rolnych

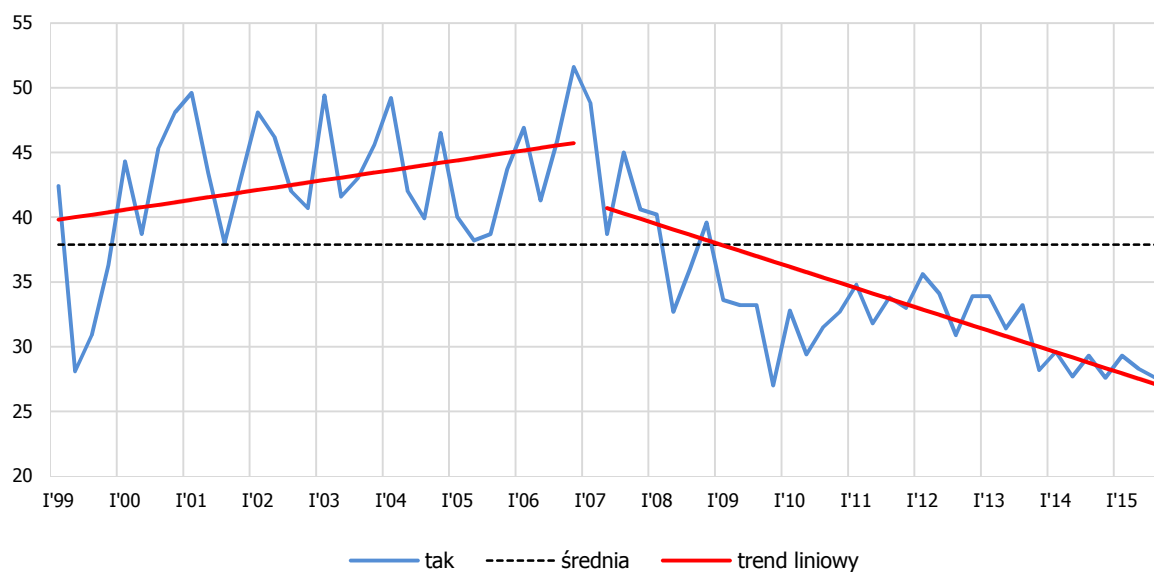
Dostępność kredytów preferencyjnych wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Dostępność kredytów preferencyjnych wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

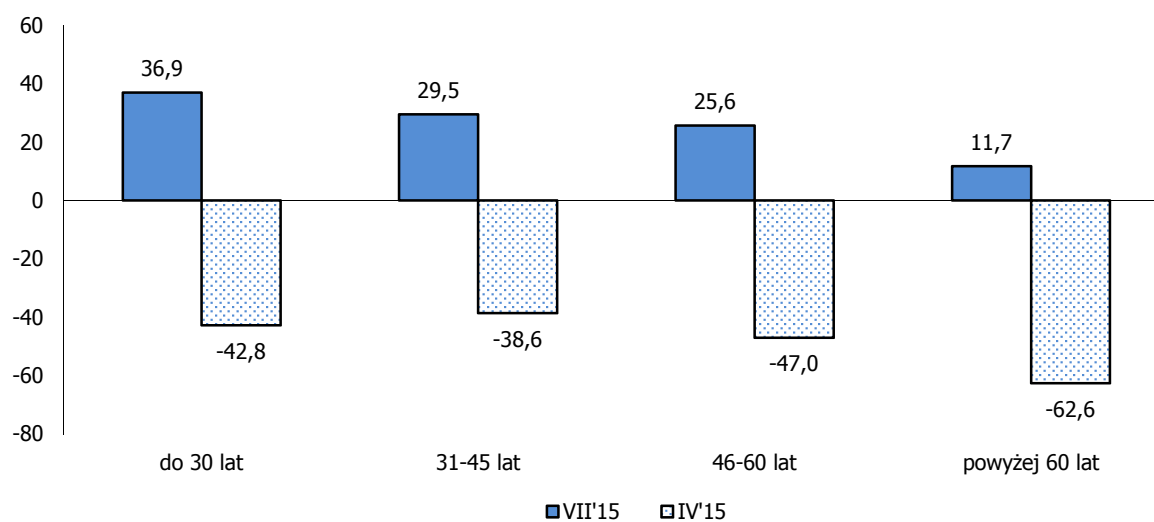

11. Zamiar wzięcia kredytu

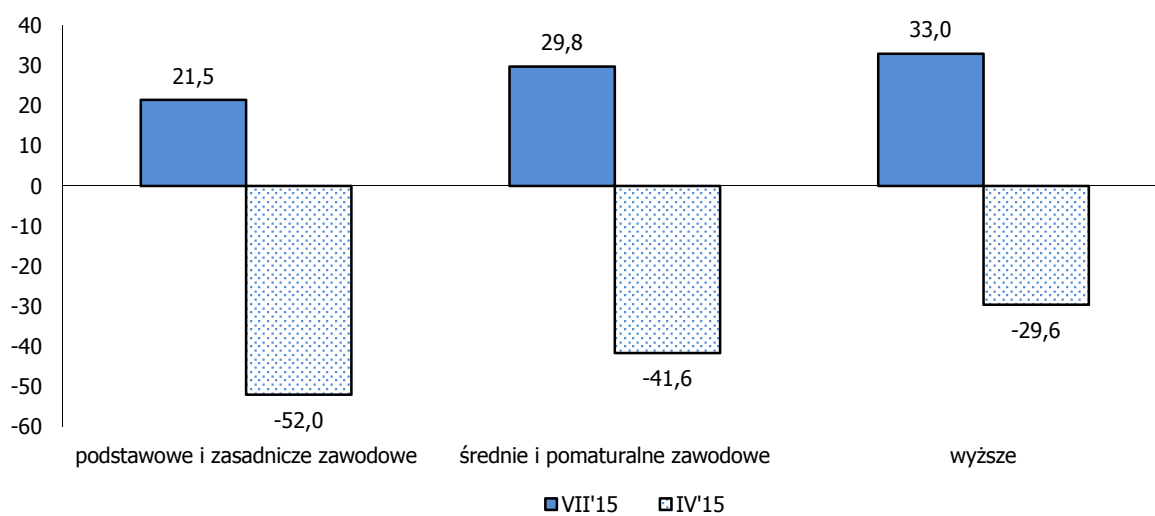

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
tak	27,7	29,3	27,6	29,3	28,3	27,6
nie	72,3	70,7	72,4	70,7	71,7	72,4

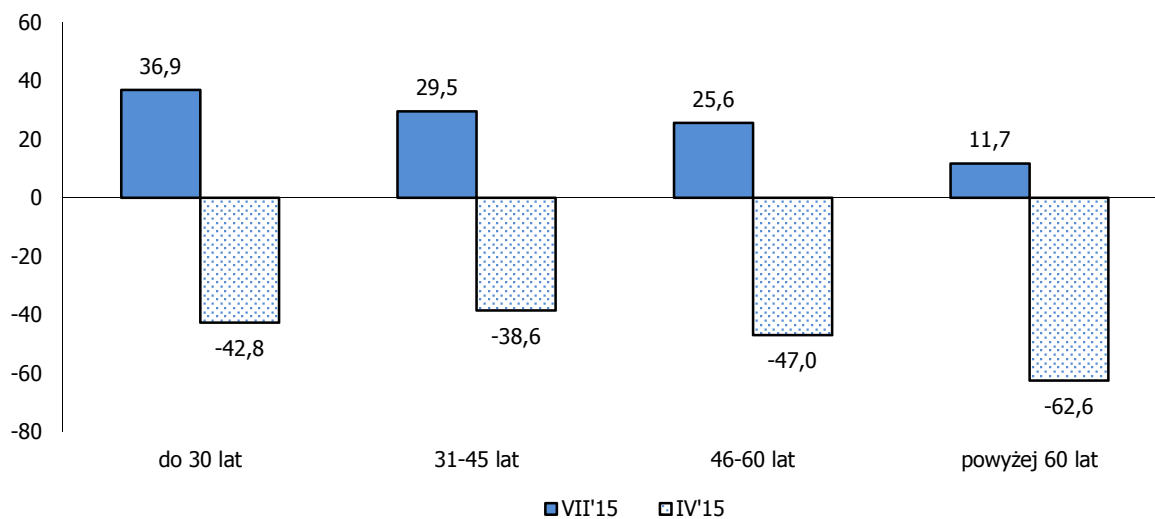
Zamiar wzięcia kredytu wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

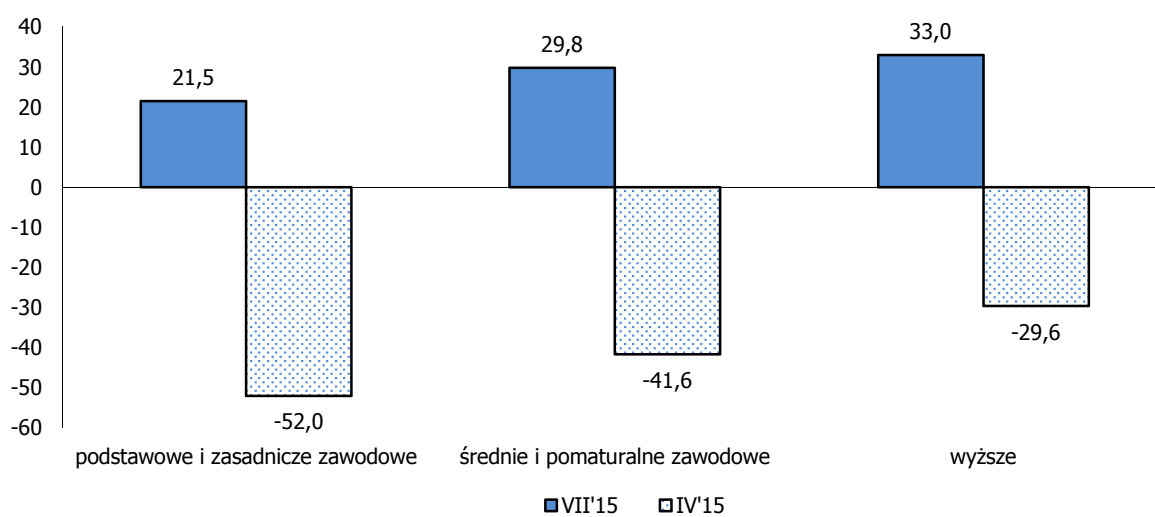
Zamiar wzięcia kredytu wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

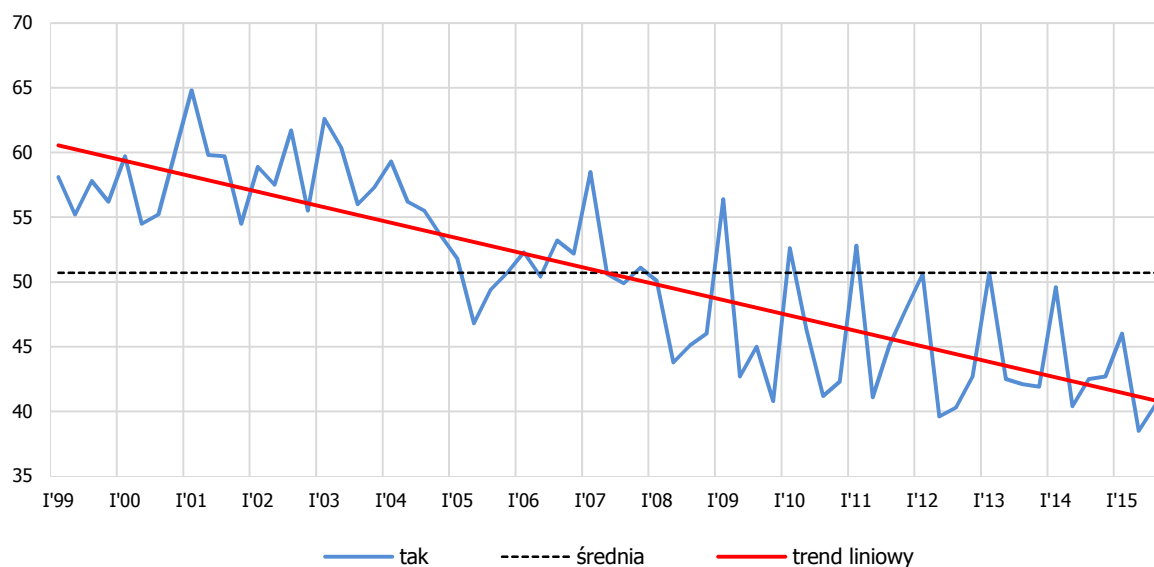
Zamiar wzięcia kredytu wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

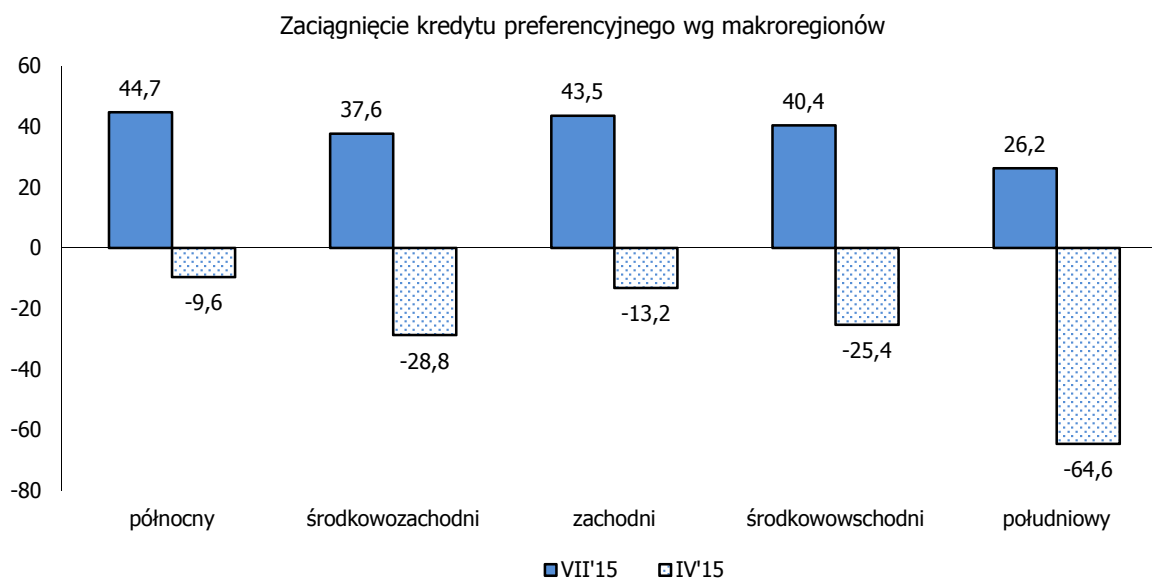
Zamiar wzięcia kredytu wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

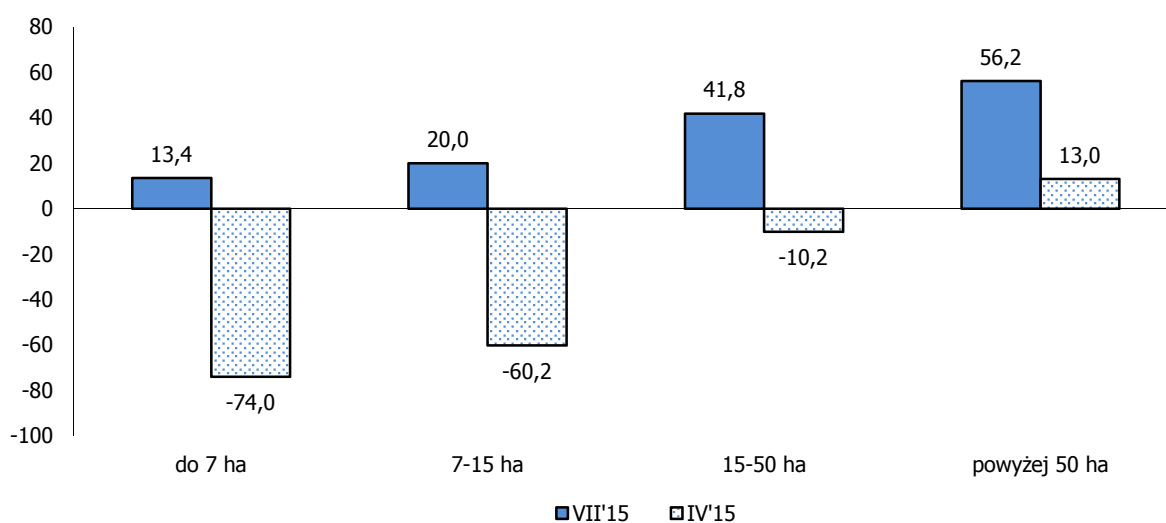
12. Zaciągnięcie kredytu preferencyjnego

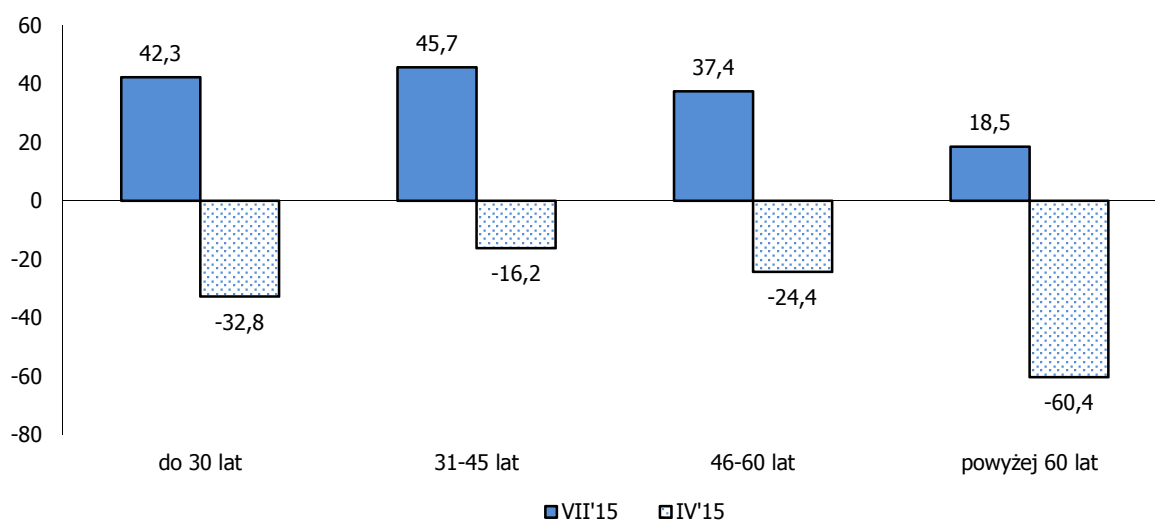
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
tak	40,4	42,5	42,7	46,0	38,5	40,5
nie	59,6	57,5	57,3	54,0	61,5	59,5

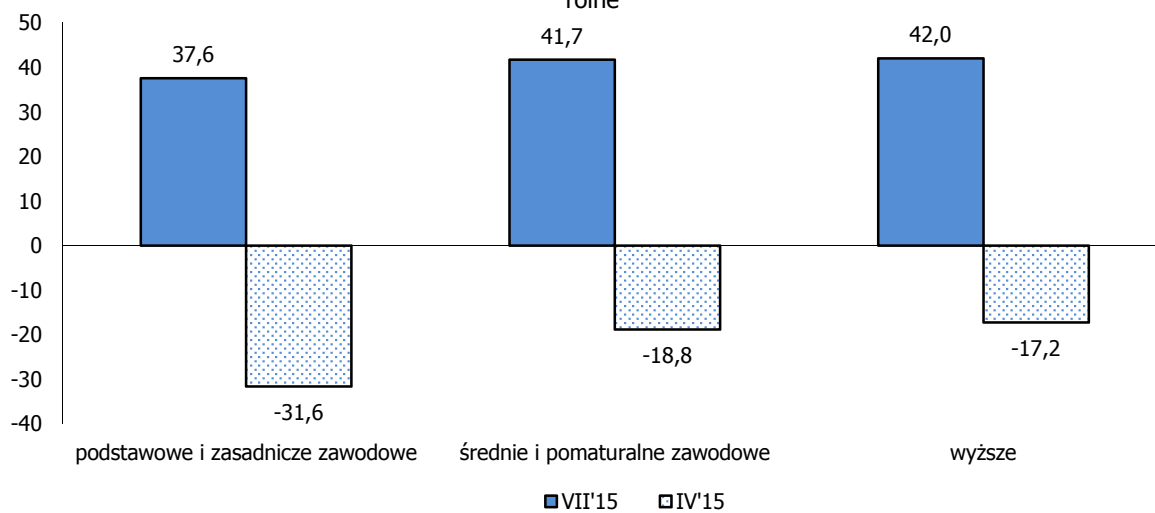
Zaciągnięcie kredytu preferencyjnego wg powierzchni gospodarstw rolnych

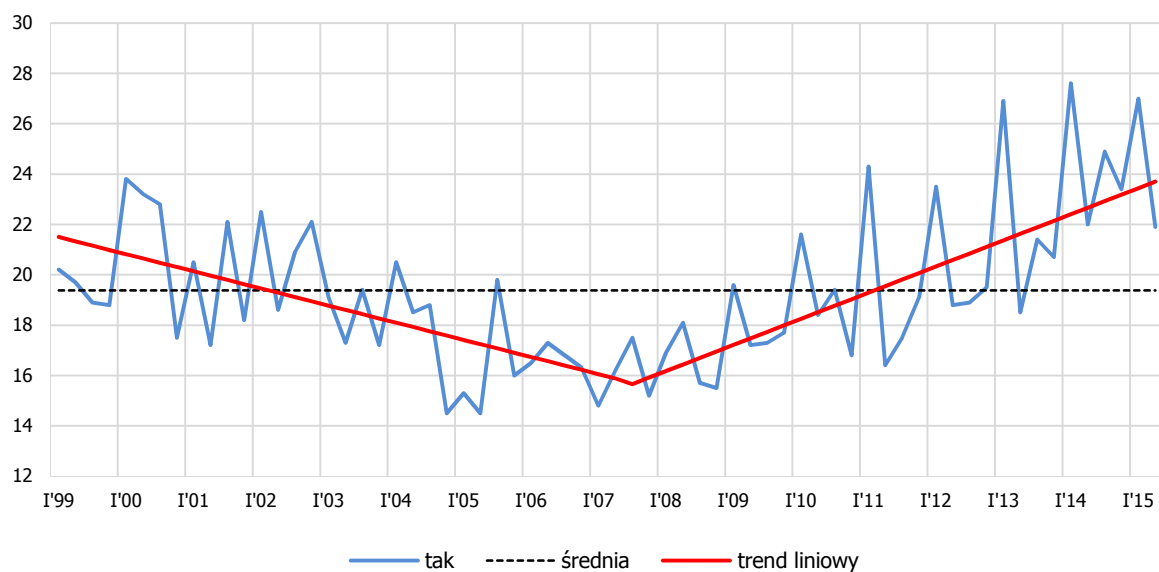
Zaciągnięcie kredytu preferencyjnego wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

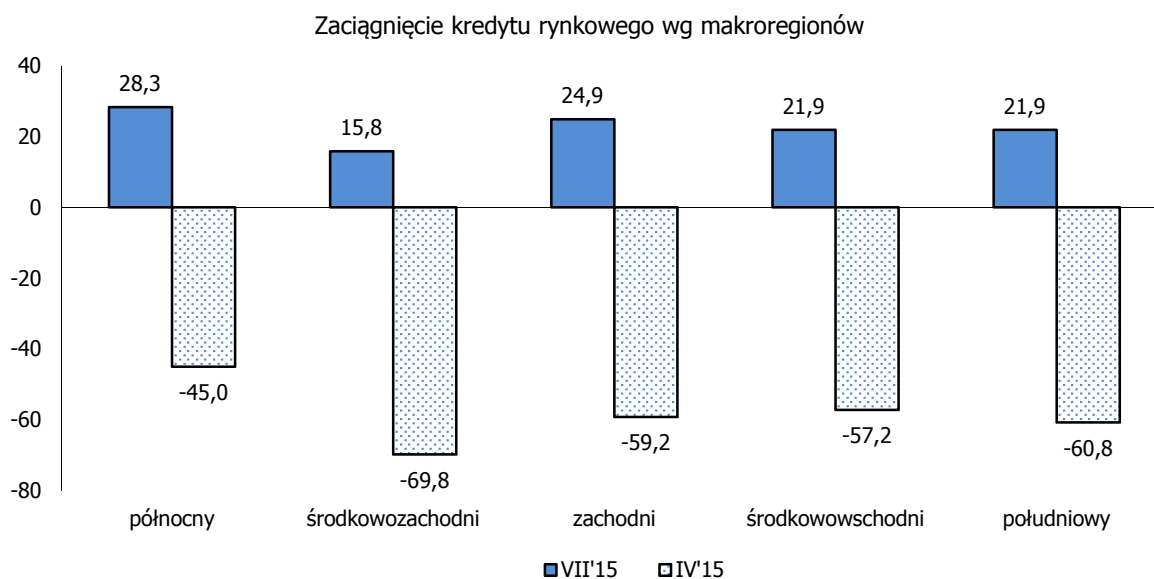
Zaciągnięcie kredytu preferencyjnego wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

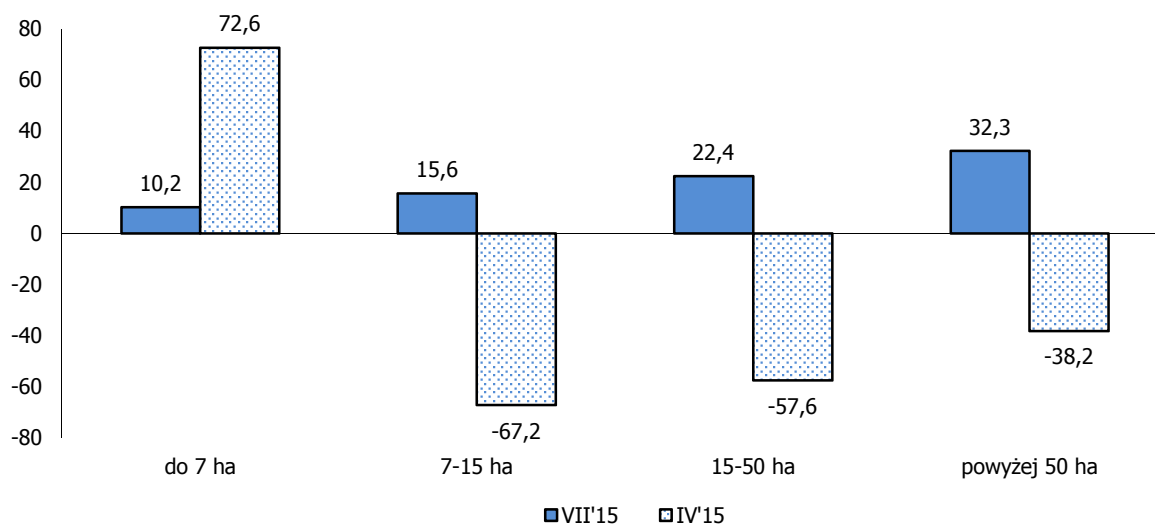
13. Zaciągnięcie kredytu rynkowego

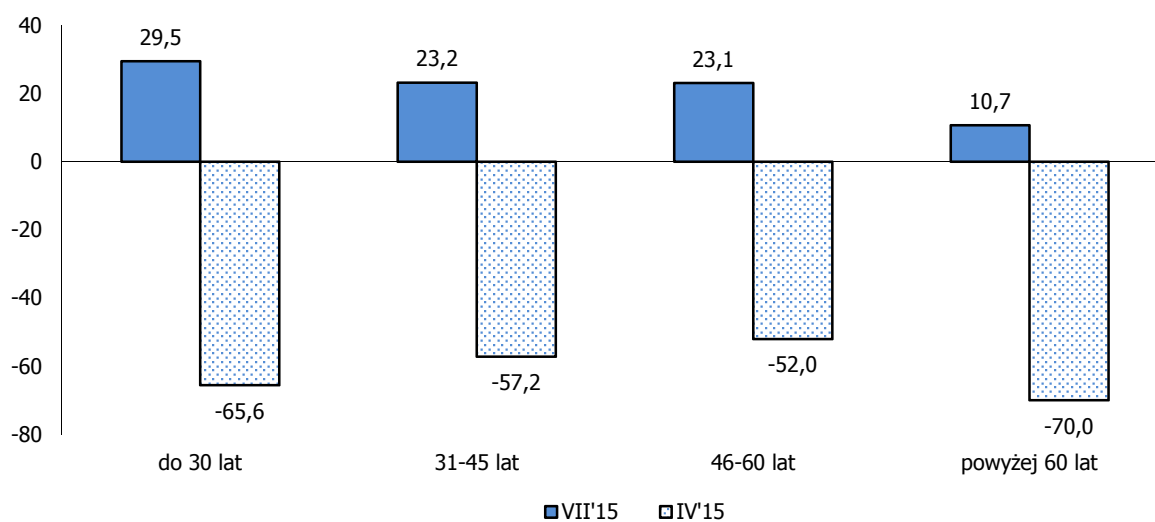
	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
tak	22,0	24,9	23,4	27,0	21,9	23,1
nie	78,0	75,1	76,6	73,0	78,1	76,9

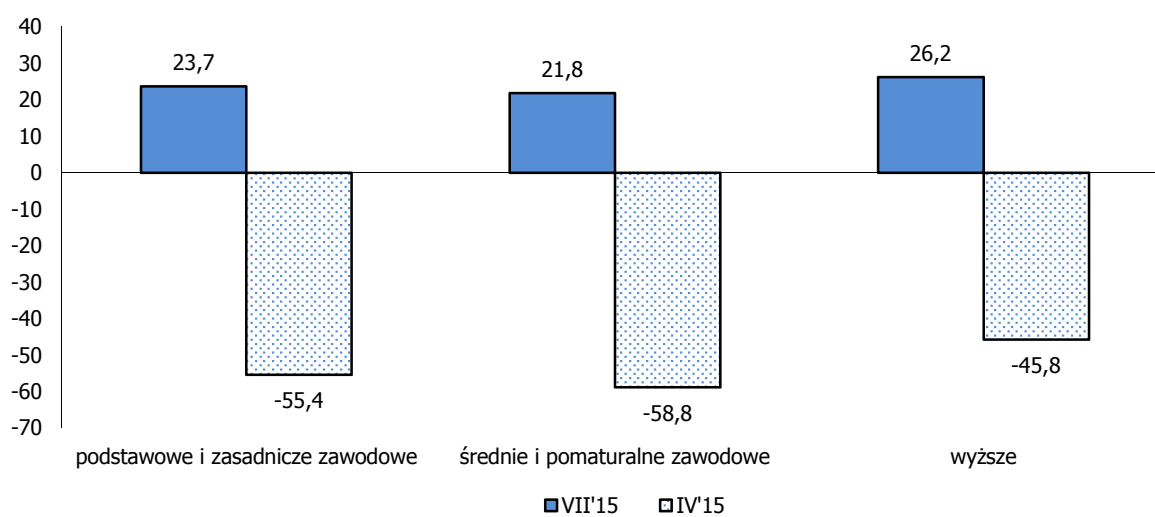
Zaciągnięcie kredytu rynkowego wg powierzchni gospodarstw rolnych

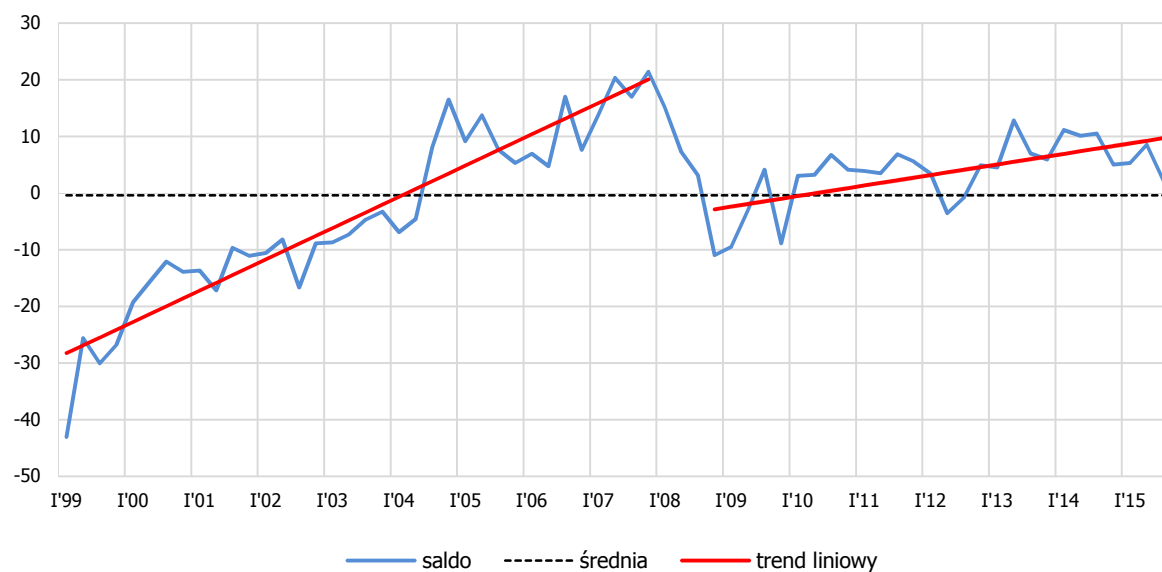
Zaciągnięcie kredytu rynkowego wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Zaciągnięcie kredytu rynkowego wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

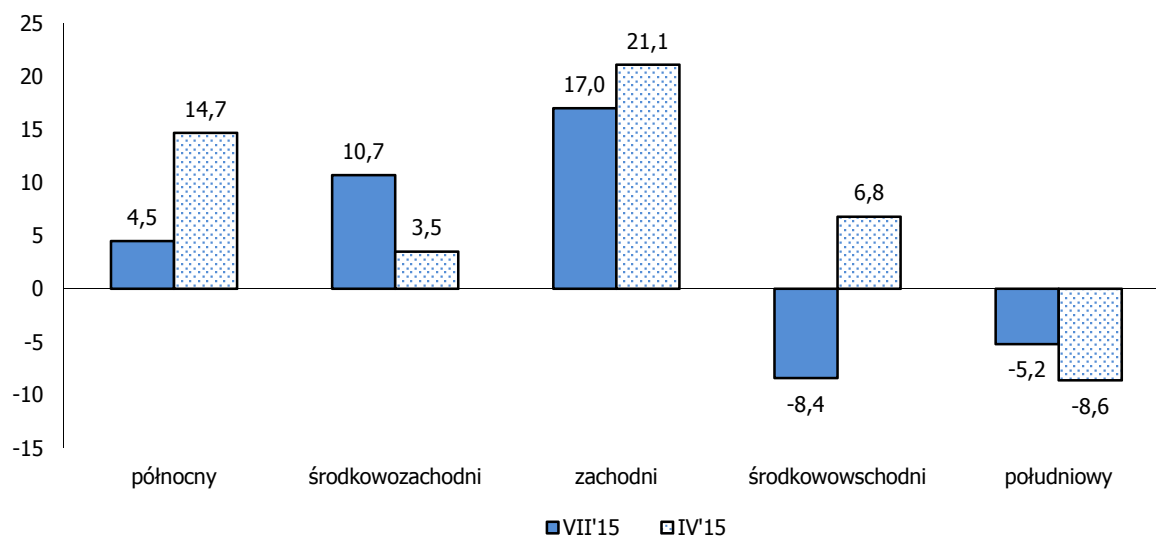

14. Nastroje gospodarstw rolnych

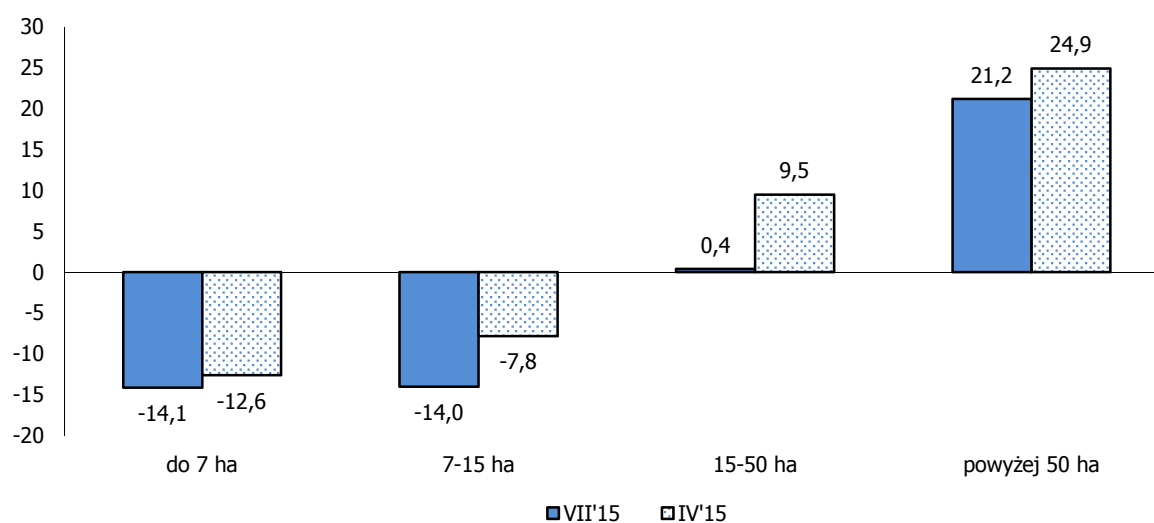

	IV'14	VII'14	X'14	I'15	IV'15	VII'15
saldo	10,1	10,5	5,0	5,3	8,5	2,2
z ufnością	21,0	22,9	18,7	18,0	21,5	17,2
z obawą	68,2	64,7	67,6	69,3	65,5	67,8
ze strachem	10,9	12,4	13,7	12,7	13,0	15,0

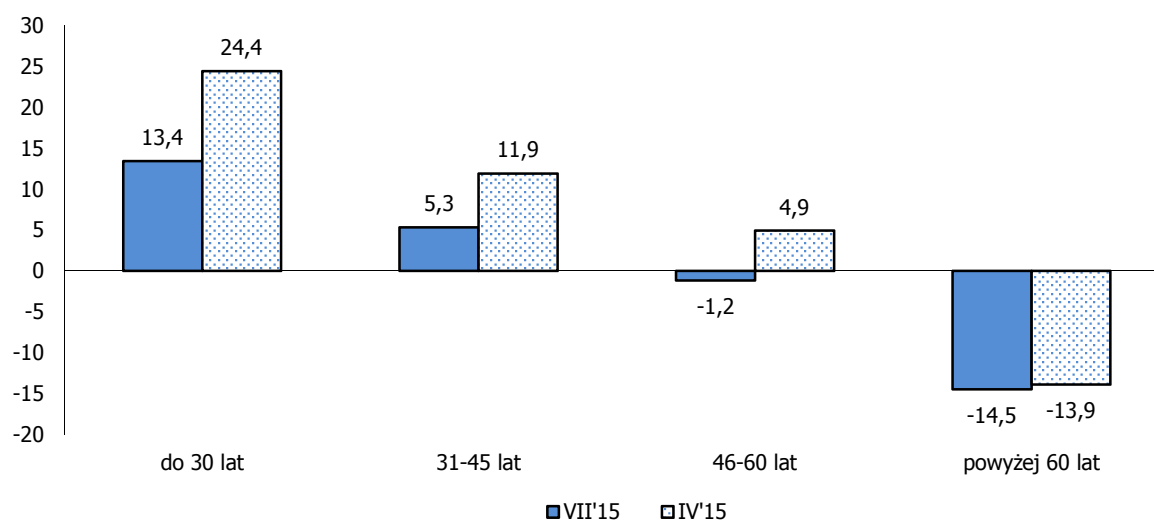
Nastroje gospodarstw rolnych wg makroregionów

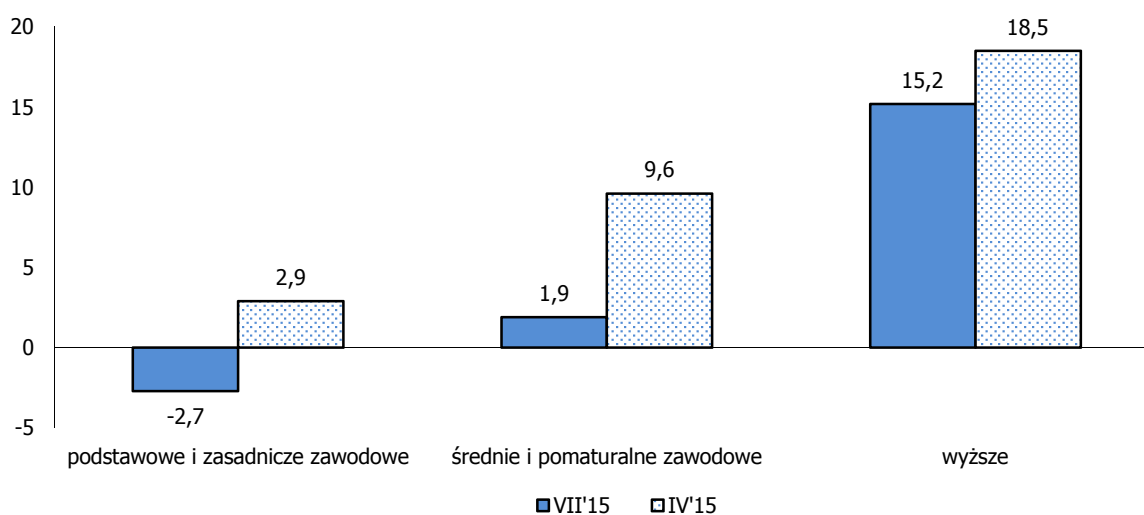
Nastroje gospodarstw rolnych wg powierzchni gospodarstw rolnych

Nastroje gospodarstw rolnych wg wieku prowadzącego gospodarstwo rolne

Nastroje gospodarstw rolnych wg wykształcenia prowadzącego gospodarstwo rolne

III. SUMMARY

In the 3rd quarter of 2015 economic situation of Polish farms continued to improve but at the much slower pace than usually in this time of a year. The IRG SGH agricultural indicator (IRGAGR) increased by 3.5 points, from -10 pts to -6.6 pts. The lower than expected increase of the indicator was caused by diminishing farmer's confidence, most probably affected by poor crop yield and profit forecasts due to summer drought. The confidence indicator, one of the two components of IRGAGR, declined by 6.6 pts, from +2.0 pts to -4.6 pts. The other one, the smoothed money income indicator, grew by 8.4 pts. Negative cyclical factors that have been observed since the beginning of 2014 still hold as the general indicator and its component are lower than one year earlier by, respectively: 7.4, 8.6 and 6.9 pts. The flattening line of cyclical component of IRGAGR indicates the mid-term downward tendency is coming to an end, however, results of the drought are hard to estimate at the moment and, as such, may postpone an upturn of agricultural activity.

Economic situation improved in all the subgroups of farms except for those located in Central East Macroregion which had been affected the most by the drought. The indicator grew the most for farms of 7-15 ha (by 6.2 pts), located in Southern Macroregion (by 9.7 pts), those managed by farmers aged 60 and more years old (by 4.9 pts), and highly educated (by 6.9 pts).

Against expectations, income was down, as well as savings. In consequence farmers were forced to take loans to cover current expenses. The percentage of farmers who took a preferential loan rose by 2.0 percentage points, and the percentage of those who took a bank credit increased by 1.2 pp. This was accompanied by growing accessibility of preferential loans (by as many as 8.6 pps).

The weak improvement of agricultural activity is reflected, most of all, in slight annual changes of the balances of purchases of production inputs. The balance of purchases of mineral fertilizers dropped by 1.2 pt, the balance of purchases of fodder grew by as little as 0.4 pt, and the balance of purchases of plant protection products rose by only 0.8 pt. In comparison with the 3rd quarter of 2014 purchases of production inputs were down. On the other hand, farmers increased investments in machinery and buildings.